

2011
2012

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
*master in de toegepaste economische wetenschappen:
accountancy en financiering*

Masterproef

Het boekhoudsysteem vanuit islamitisch standpunt

Promotor :
Prof. dr. Nadine LYBAERT

Raziye Dursun

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting accountancy en financiering*

2011
2012

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

*master in de toegepaste economische wetenschappen:
accountancy en financiering*

Masterproef

Het boekhoudsysteem vanuit islamitisch standpunt

Promotor :
Prof. dr. Nadine LYBAERT

Raziye Dursun

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting accountancy en financiering*

Woord vooraf

Het schrijven van dit eindwerk betekent voor mij het afsluiten van mijn studies TEW aan de Universiteit Hasselt. De realisatie van mijn eindwerk kon vlot verlopen dankzij de hulp van verschillende personen die ik graag zou willen bedanken.

Speciale vermeldingen dienen uit te gaan naar Prof. Dr. Nadine Lybaert, mijn promotor. Ik wil haar bedanken voor haar steun, advies en begeleiding.

Daarnaast wil ik de islamitische ondernemers bedanken die tijd hebben vrijgemaakt voor het invullen van de enquêtes.

Ten slotte wil ik ook nog mijn familie en vrienden bedanken. Zij zijn een grote steun geweest tijdens dit proces en hebben mij met raad en daad bijgestaan.

Aan iedereen nogmaals mijn dank.

Raziye Dursun

Diepenbeek, augustus 2012

Samenvatting

In de laatste decennia is islamitisch bankieren steeds meer in de belangstelling gekomen. Islamitische landen richten steeds meer en meer islamitische banken op. Deze belangstelling in islamitisch bankieren heeft zich niet enkel beperkt tot de islamitische landen, ook in het westen namelijk in Europa, is er steeds meer interesse in islamitisch bankieren. In het Verenigd Koninkrijk bleef het niet enkel bij interesse in islamitisch bankieren, er is ook effectief een islamitische bank opgericht. In 2004 is de Islamic Bank of Britain (IBB) actief in werking getreden.

Islamitische banken verschillen in bepaalde aspecten van de conventionele banken. Deze verschillen komen tot stand doordat de islamitische banken zich moeten houden aan de wetten die in de *sharia* zijn opgenomen. *De sharia is een religieuze plichtenleer die het menselijk handelen in wereldse en religieuze zaken bepaalt* (Verhoef, 2008). De *sharia* wetten zijn verschillend dan de wetten die opgenomen zijn in het huidige rechtssysteem toegepast in niet islamitische landen. Deze wetten van de *sharia* behandelen ook financiële aspecten waarmee we de dag van vandaag mee geconfronteerd worden. De islamitische banken moeten logischerwijze hun activiteiten uitvoeren conform met de wetten die opgenomen zijn in de *sharia*. Met andere woorden moeten de contracten, de transacties die de islamitische banken uitvoeren allemaal in overeenstemming zijn met de wetten van de *sharia*. Deze contracten en transacties zullen hierdoor ook verschillend zijn dan de contracten en transacties die de conventionele banken uitvoeren, waardoor islamitische banken ook een eigen financieringsmodel toepassen. De banken bieden deze contracten en gaan transacties aan met de consumenten, waaronder ook ondernemers zijn. Het zijn dus niet enkel de banken die volgens de wetten van de Islam handelen, maar ook de ondernemers die met de islamitische banken transacties en contracten aangaan.

Deze transacties en contracten moeten natuurlijk ook geregistreerd worden zowel in de jaarrekeningen van de islamitische banken als in de jaarrekeningen van de ondernemers die transacties en contracten aangaan met de islamitische banken. Voor het opstellen van de jaarrekeningen bestaan er verschillende standaarden. Zo zijn er de International Accounting Standards (IAS), de International Financial Reporting Standards (IFRS) en de Generally Accepted Accounting Principles (GAAP). Deze standaarden houden geen rekening met religieuze aspecten. De islamitische banken en ondernemers handelen juist vanuit hun religie en de wetten die uit de Islam voortvloeien. Hieruit kunnen wij ons de vraag stellen of de islamitische ondernemers in België wel kennis hebben over islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel. De centrale onderzoeksvraag van deze eindverhandeling kunnen we dus als volgt formuleren:

Hebben de Belgische islamitische ondernemers een idee wat islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel inhouden?

Om een antwoord te kunnen formuleren op deze centrale onderzoeksvraag, wordt deze eindverhandeling opgedeeld in verschillende hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk van deze eindverhandeling wordt de probleemstelling in detail aangekaart. In het tweede hoofdstuk wordt het islamitische financieringsmodel geanalyseerd. Dit model is gebaseerd op enkele ethische principes die voortvloeien uit de wetten van de Islam. Vervolgens worden de islamitische financiële instrumenten besproken. Daarna worden de risico's, die de islamitische banken kunnen oplopen en de toezichthouders op de islamitische banken behandeld. Ten slotte wordt het tweede hoofdstuk afgesloten door een korte analyse uit te voeren van de islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk.

Het derde hoofdstuk van deze eindverhandeling specificeert zich op de financiële rapportering van de islamitische instellingen. Ten eerste wordt het islamitische boekhoudmodel aangekaart. Hierna wordt er een vergelijking gemaakt tussen het conventionele en islamitische boekhoudmodel aan de hand van enkele criteria. Zoals het conventionele boekhoudmodel is het islamitische boekhoudmodel ook gebaseerd op enkele boekhoudprincipes. Deze principes worden in detail behandeld in het derde hoofdstuk. Om de literatuurstudie af te ronden wordt er een overzicht gegeven van de financiële staten van de islamitische instellingen en wordt de historiek en de standaarden van de Malaysian Accounting Standards Board (MASB) besproken. Dit is een instelling die belast is met het opstellen van standaarden voor de jaarrekeningen rekening houdend met de islamitische vereisten.

In het vierde hoofdstuk van deze eindverhandeling wordt de praktijkstudie besproken. Dit hoofdstuk is opgesplitst in drie secties. Ten eerste wordt het doel van het onderzoek aangehaald. Vervolgens wordt de onderzoeksopzet besproken en tot slot worden de resultaten van het onderzoek geanalyseerd.

Tot slot worden er in het vijfde hoofdstuk besluiten en aanbevelingen geformuleerd.

Inhoudsopgave

Woord vooraf.....	i
Samenvatting	ii
Inhoudsopgave	iv
Lijst met figuren.....	vi
Lijst met tabellen	vii
Lijst met afkortingen.....	viii
Hoofdstuk 1: Probleemstelling.....	1
1.1 Probleemstelling	1
1.2 Formulering van de onderzoeksvragen	3
1.3 Onderzoekopzet	3
Hoofdstuk 2: Het islamitische financieringsmodel	5
2.1 De ethische principes	5
2.2 De islamitische financiële instrumenten	14
2.3 De risico's van het islamitisch financieringsmodel	18
2.4 De toezichthouders op de islamitische banken.....	19
2.5 The Islamic Bank of Britain	20
Hoofdstuk 3: De financiële rapportering	25
3.1 Inleiding.....	25
3.2 Vergelijking tussen het islamitische en conventionele boekhoudmodel.....	27
3.3 Waarderingsregels voor de activa	28
3.4 De boekhoudprincipes	29
3.5 Algemene voorstelling van de financiële staten van een islamitische instelling.....	33
3.5.1 Statement of financial position at the end of the period (Balans)	35
3.5.2 The statement of income (Resultatenrekening)	36
3.5.3 The statement of cash flows for the period (Kasstroomoverzicht)	37
3.5.4 Statement of retained earnings or statements of changes in owner's equity.....	37
3.5.5 De financiële staat die de gevolgen van de wijzigingen aangeeft in het restricted investments	38
3.5.6 De financiële staat van de <i>zakat</i>	38
3.5.7 De financiële staat van het <i>qard fonds</i>	38
3.6 The Malaysian Accounting Standards Board (MASB).....	39
3.6.1 Historiek van de verschillende accounting instellingen in Maleisië	39
3.6.2 The Financial Reporting Foundation (FRF).....	41
3.6.3 De boekhoudprincipes van de MASB	41
3.6.4 De standaarden van de MASB	43
3.6.4.1 MASB Approved Accounting Standards for Private Entities.....	43
3.6.4.2 MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities	43
Hoofdstuk 4: Praktijkonderzoek	47

4.1 Doel van het onderzoek.....	47
4.2 Onderzoekopzet	48
4.2.1 Keuze voor het afleggen van schriftelijke enquêtes.....	48
4.2.2 Selectie van de respondenten	49
4.2.3 Eigen verwachtingen.....	50
4.3 Resultaten van het onderzoek	51
Hoofdstuk 5: Conclusie	59
Lijst van geraadpleegde werken	63
Bijlagen	67
Bijlage 1: Taken van de MICPA	69
Bijlage 2: Taken van de MIA.....	70
Bijlage 3: Taken van de MASB	71
Bijlage 4: Taken van de FRF.....	72
Bijlage 5: Conceptueel kader voor de financiële rapportering.....	73
Bijlage 6: MASB Approved Accounting Standards for Private Entities	74
Bijlage 7: Verschillen tussen MASB en IAS standaarden.....	75
Bijlage 8: MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities (MFRS)	77
Bijlage 9: Presentation of Financial Statements of Islamic Financial Institutions.....	79
Bijlage 10: Enquête.....	81

Lijst met figuren

Figuur 2.1: De islamitische financiële instrumenten

Figuur 3.1: Overgang van FRS standaarden naar MFRS standaarden bij een moeder - dochter relatie

Figuur 4.1: Kennis over islamitisch bankieren

Figuur 4.2: Kennis over de islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk, de IBB

Figuur 4.3: Kennis over de financiële instrumenten van de islamitisch banken

Figuur 4.4: Het interest verbod en het aangaan van leningen

Figuur 4.5: Bereidheid om een duurdere lening aan te gaan

Figuur 4.6: Het bezitten van een spaarrekening

Lijst met tabellen

Tabel 2.1: De verschillende soorten *riba*

Tabel 2.2: *Zakat statement* op het einde van het jaar voor ondernemingen

Tabel 2.3: Het berekenen van de *zakat*

Tabel 2.4: De vier meest belangrijkste contracten

Tabel 2.5: De risico's van het islamitische model

Tabel 3.1: Vergelijking tussen het conventionele en islamitische boekhoudmodel

Tabel 3.2: De activa en passiva van een islamitische financiële instelling.

Tabel 3.3: Berekeningswijze van het vermogen van de unrestricted investment account holders

Tabel 3.4: Berekeningswijze van het eigen vermogen

Tabel 3.5: De resultatenrekening van een islamitische instelling

Tabel 3.6: Statement of retained earnings

Tabel 3.7: Changes in owner's equity

Lijst met afkortingen

AFA	Asean Federation of Accountants
BLME	Bank of London and the Middle East
EIIN	European Islamic Investment Bank
FRF	Financial Reporting Foundation
FSA	Financial Services Authority
IAS	International Accounting Standards
IBB	Islamic Bank of Britain
IFAC	International Federation of Accountants
IFI	Islamic Financial Institution
IFRS	International Financial Reporting Standards
MAS	Malaysian Accounting Standard
MASB	Malaysian Accounting Standards Board
MFRS	Malaysian Financial Reporting Standards
MIA	Malaysian Institute of Accountants
MICPA	Malaysian Institute of Certified Public Accountants
QE	Qualifying Examination
TR	Technical Release

Hoofdstuk 1: Probleemstelling

In de eerste sectie van dit hoofdstuk wordt de probleemstelling aangekaart, vervolgens worden in de tweede sectie de onderzoeksvragen geformuleerd en tot slot zal er in de derde sectie de aanpak van het onderzoek uiteengezet worden.

1.1 Probleemstelling

Conventionele banken zijn in moeilijkheden gekomen door de wereldwijde financiële crisis. Ze hebben moeten vechten om hun hoofd boven water te houden en hebben hiervoor steun ontvangen van de overheid. In tegenstelling tot de conventionele banken zijn de islamitische banken nauwelijks getroffen door de wereldwijde financiële crisis. In 2007 was er zelfs sprake van een wereldwijde jaarlijkse groei van 10 - 15% in financiële islamitische producten en diensten. Doordat de islamitische banken amper gevolgen hebben ondervonden van de financiële crisis, is er een belangstelling ontstaan voor de manier waarop deze banken handelen (Financial Services Authority, 2007).

De islamitische banken moeten het islamitische financieringsmodel toepassen. Dit model is gebaseerd op de *Sharia*. Dit is geen wet zoals wij het kennen. *De Sharia is een religieuze plichtenleer die het menselijk handelen in wereldse en religieuze zaken bepaalt* (Verhoef, 2008). In deze plichtenleer worden dus ook financiële aspecten van het hedendaagse leven aangekaart. Het basisprincipe van islamitisch financieren is het verbod op interest. Dit principe bestaat al sinds de zevende eeuw na Christus, maar de eerste prikkel om dit principe effectief toe te passen, kwam na de Tweede Wereldoorlog. Maleisië, Pakistan en Egypte waren de eersten met het oprichten van een islamitische bank¹. Deze opgerichte banken hebben gefaald. De eerste private islamitische bank is opgericht in 1975 en noemt DBI (Dubai Islamic Bank) (Gafuur, 1995).

Volgens Siddiqi (2002) heerst er vandaag de dag meer dan ooit een gevoel van ongelijkheid in de verdeling van het inkomen en de welvaart. Zowel binnen de grenzen van één land als tussen landen is er een grote mate van ongelijkheid. Siddiqi (2002) is van mening dat de oorzaken hiervan vooral liggen in het monetair en financieel beleid dat de laatste halve eeuw van toepassing is. Ten eerste biedt het huidig beleid de mogelijkheid om geld te ruilen tegen meer geld. En ten tweede wordt er een groot risico gecreëerd door te speculeren. Het huidig monetair en financieel beleid heeft dus nog tekortkomingen. De initiatieven, die worden genomen om de efficiëntie van het beleid te verbeteren worden als ingewikkeld bestempeld en komen ook onovertuigend over (Siddiqi, 2002).

Er worden niet alleen in de moslimlanden islamitische banken opgericht, er is ook een grote belangstelling voor deze banken in het westen, namelijk in Europa. Het Verenigd Koninkrijk heeft een islamitische bank opgericht. In 2004 heeft de Islamic Bank of Britain (IBB) een bankvergunning verkregen van het FSA. Het is niet gebleven bij één bank, in 2006 werd de European Islamic Investment Bank (EIIB) opgericht. Tot slot werd er in 2007 de Bank of London

---

¹ Maleisië heeft het initiatief genomen midden jaren 40, Pakistan midden jaren 50 en Egypte in 1963.

and the Middle East (BLME) opgericht. Ook bestaande internationale conventionele banken tonen interesse voor het islamitisch financieringssysteem. Zo bieden de Deutsche Bank, HSBC en Lloyds TBS verschillende islamitische bancaire en beleggingsfondsen aan. (Verhoef, 2008)

Maar ook in eigen land komt er interesse voor islamitisch bankieren. In Brussel zijn sinds kort twee opleidingen van start gegaan, die islamitisch bankieren aanleren². De initiatiefnemers van dit project zijn de financiële consultingfirma Al Maalya en het financiële opleidingscentrum Impact Cooremans. '*Als iedereen aan islamitisch bankieren zou doen, hadden we deze crisis niet gekend*', beweert één van de organisatoren. Ex-minister van Financiën Didier Reynders (MR) vindt de start van deze opleidingen een goede zaak en hoopt dat de Belgische banken zullen openstaan voor islamitisch bankieren (De Standaard, 2011).

De islamitische instellingen zijn verplicht om het financieringsmodel toe te passen dat conform is met de regels die worden voorgeschreven in *sharia*. In de Islam bestaan er regels die voorschrijven op welke manier economische aspecten geregeld moeten worden, hoe er handel gevoerd mag worden en welke soort transacties toegestaan zijn. Deze aspecten moeten ook op een bepaalde manier geregistreerd worden, want instellingen zijn genoodzaakt om jaarrekeningen op te stellen (Mizra, 1999).

Voor het opstellen van jaarrekeningen zijn er reeds standaarden ontwikkeld. De meest gekende zijn de IAS/IFRS en de GAAP. De islamitische instellingen handelen conform aan de *sharia*, waardoor ze onder andere rekening moeten houden met verschillende ethische aspecten (deze aspecten worden verder uitgelegd in het tweede hoofdstuk). Hieruit rijst de vraag of deze standaarden toegepast kunnen worden door islamitische instellingen om de jaarverslagen op te stellen. Indien dit niet het geval is, is het mogelijk om na te gaan of er een specifieke standaard ontwikkeld is voor islamitische instellingen.

In België zijn alle ondernemers verplicht om de Belgische wetten inzake boekhouding toe te passen. Daarnaast is er ook geen islamitische bank waardoor ondernemers, ook de Belgische islamitische ondernemers, enkel transacties kunnen aangaan met de conventionele banken. In de Islam zijn er wetten betreffende financiering en het registreren van transacties die de islamitische ondernemers zouden moeten toepassen. Het is interessant om, naast de theorieën hieromtrent, ook eens na te gaan welk beeld de Belgische islamitische ondernemers hebben betreffende deze aspecten.

---

² De opleidingen zijn 25 oktober 2011 van start gegaan.

1.2 Formulering van de onderzoeksvragen

Vanuit de probleemstelling kunnen we de centrale onderzoeksvraag van deze eindverhandeling formuleren. Deze luidt als volgt:

Hebben de Belgische islamitische ondernemers een idee wat islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel inhouden?

Om een juist en volledig antwoord op de centrale onderzoeksvraag te vinden, wordt deze opgesplitst in enkele deelvragen:

1. Hoe zit het islamitische financieringsmodel in elkaar?
2. Hoe wordt de financiële rapportering gedaan in islamitische instellingen? Zijn er bepaalde regels en standaarden voor de financiële rapportering?
3. Welk beeld hebben de Belgische islamitische ondernemers van het islamitische financieringsmodel en het islamitische boekhoudmodel?

1.3 Onderzoeksopzet

Deze eindverhandeling bevat een theoretisch en een praktisch gericht luik. In het theoretische luik is het van belang dat er eerst een algemeen beeld geschetst wordt van het islamitische financieringsmodel. Om dit te realiseren, werd er gebruik gemaakt van verschillende wetenschappelijke artikels. Deze wetenschappelijke artikels werden opgezocht via de catalogi van de Universiteit Hasselt en wetenschappelijke zoekmachines zoals *Google Scholar*. Bij het opzoeken van literatuur werd er gebruik gemaakt van trefwoorden om te komen tot de literatuur. De lijsten van geraadpleegde werken in de wetenschappelijke artikels waren ook zeer nuttig. Er moet voldoende literatuur vergaard worden, zodat het praktijkonderzoek goed voorbereid aangepakt kan worden.

Na een grondige literatuurstudie kan er overgegaan worden naar het praktijk gedeelte van deze eindverhandeling. Het praktijkonderzoek werd tot stand gebracht door het afnemen van enquêtes met islamitische ondernemers gevestigd in België. In totaal werden er enquêtes afgelegd bij 46 islamitische ondernemers.

Hoofdstuk 2: Het islamitische financieringsmodel

In dit hoofdstuk wordt de theorie rond het islamitische financieringsmodel besproken. Het is noodzakelijk eerst dit model te onderzoeken, vooraleer de boekhoudprincipes uitgediept kunnen worden. Dit hoofdstuk bestaat uit vier onderverdelingen. In sectie 1 komen de ethische principes waarop het model rust aan bod. In sectie 2 zullen de verschillende financiële instrumenten onderzocht worden. In sectie 3 worden de risico's verbonden aan het islamitische model besproken. En tot slot wordt er in sectie 4 het islamitische financieringsmodel dat in het Verenigd Koninkrijk geïmplementeerd is besproken.

2.1 De ethische principes

De islamitische economie is gebaseerd op een centraal aspect, namelijk rechtvaardigheid. Hieruit is het mogelijk om ethische principes af te leiden, die genoodzaakt toegepast moeten worden. Deze ethische principes zijn de volgende: het verbod op interest, gokken en het nemen van onnodig risico, het contract dat als 'heilig' beschouwd wordt, de producten waarin geïnvesteerd mag worden, de sociale rechtvaardigheid en het geven van *zakat* (Mirakhor, 1997).

Om dit model beter te kunnen begrijpen, is het van belang om eerst deze ethische principes in het kort toe te lichten.

Het belangrijkste principe die de *Sharia* oplegt, is het verbod op rente (*riba*). *Riba* betekent letterlijk groei, verhoging. In de koran zijn er voor dit principe verschillende verzen³. Eén van deze verzen luidt:

Those who benefit from interest shall be raised like those who have been driven to madness by the touch of the Devil; this is because they say: "Trade is like riba" while God has permitted trade and forbidden riba. Hence those who have received the admonition from their Lord and desist, may have what has already passed, their case being entrusted to God; but those who revert shall be the inhabitants of the fire and abide therein forever (Shehata, X).

Volgens Razi (2008) zijn er verschillende vormen van *riba* terug te vinden, deze worden in tabel 2.1 weergegeven. Ten eerste is *riba* vooral van toepassing bij financiële transacties zoals leningen en kredieten. In dit geval is er sprake van *riba of jahiliya*. In de Islam wordt geld puur gezien als een ruilmiddel. Het is niet ethisch toegestaan om er rendement op te verdienen. De Islam bestempelt interest als onrechtvaardig.

Het principe van interest is niet enkel van toepassing op geld, maar geldt ook bij transacties die betrekking hebben op goederen. Wanneer twee partijen éénzelfde soort goed ruilen, maar een verschillende hoeveelheid, is er ook sprake van *riba*. In dit geval spreekt men van *riba al-fadl*. Het is toegestaan om goederen te ruilen, maar de transactie moet van hand tot hand gebeuren en er moet een gelijke hoeveelheid geruild worden. Ten laatste is er de *Riba an-nasiya*. Dit is van

---

³ Soera (hoofdstuk) 2 verzen 275, 276, 278 en 279; soera 3 vers 130, soera 4 vers 161, soera 30 vers 39

toepassing op transacties tussen twee partijen waarbij de levering of de betaling van een partij op een later tijdstip plaats vindt (Razi, 2008).

Het islamitische financieringsmodel vervangt interest door het *profit- (loss) sharing* principe. Dit principe houdt in dat de bank, op een project dat ze financiert, een bepaald percentage op het rendement van het project zal innen. Indien het project niet winstgevend is, zal de bank verlies maken (Robin, 2008).

Er zijn verschillende soorten *riba* die allemaal verboden zijn. Aan de hand van enkele voorbeelden (zie tabel 2.1) worden deze soorten besproken.

Tabel 2.1: De verschillende soorten *riba*

Soort <i>riba</i>	Partij A →	← Partij B
Riba of jahiliya	A geeft 500€ krediet aan B	B zal na een maand 600 € geven aan A (100€ wordt als <i>riba</i> beschouwd)
Riba al-fadl (1)	A geeft 100 eenheden goud aan B	B geeft A 150 eenheden goud (50 eenheden goud worden als <i>riba</i> beschouwd)
Riba al-fadl (2)	A geeft 2 kilo dadels van inferieure kwaliteit aan B	B geeft 1 kilo dadels van superieure kwaliteit aan B (hetzelfde goed maar met een verschillende kwaliteit wordt geruild. Omdat er een verschil is in kwaliteit, wordt dit als <i>riba</i> beschouwd, indien de goederen dezelfde kwaliteit zouden hebben zou er geen sprake zijn van <i>riba</i>)
Riba an-nasiya (zelfde goederen ruilen)	A geeft 100 eenheden goud aan B	B zal 100 eenheden terug geven aan A na 3 maanden (dit is ook <i>riba</i> , want de prijs van goud kan gewijzigd zijn na 3 maanden)
Riba an-nasiya (verschillende soort goederen ruilen)	A geeft 10 kilo graan aan B	B geeft 1 eenheid goud aan A na 5 maanden (dit is <i>riba</i> omdat de prijs van goud na 5 maanden gewijzigd kan zijn, deze transactie zou wel toegestaan zijn indien het goud en het graan samen ter plekke geruild zouden zijn)

Bron: Razi, M. (2008, p. 19).

Door het verbod op interest kan men de vraag stellen of de kapitaalstructuur van islamitische instellingen verschillend is dan deze van een gelijksoortige westerse instelling. Volgens Hamid et al. (1993) is Gods verbod op interest ook een verbod op schuldfinanciering. In tegenstelling tot deze denkwijze zijn er auteurs die van mening zijn dat het interestverbod schuldfinanciering niet uitsluit. In het geval dat schuldfinanciering geen interest inhoudt, is het toegelaten. Dit is ook terug te vinden in de koran. Vers 282 uit hoofdstuk 2 luidt als volgt:

O ye who believe, when ye contract a debt for a fixed term, record it in writing. Let a scribe record it in writing between you in (terms of) equity. No scribe should refuse to write as Allah hath taught him, so let him write, and let him who incurreth the debt dictate, and let him observe his duty to Allah his Lord, and diminish naught there of (Shehata, X).

Een ander aspect dat men in vraag kan stellen, is of volgens het islamitische model aandelen toegelaten zijn. Hamid et al. (1993) nemen aan dat aandelen verboden zijn in het islamitische model vanwege het dividend dat hieraan vastligt. Indien er in plaats van een dividend een vorm van kapitaal gekoppeld wordt aan de aandelen, wordt dit wel toegelaten. Sinds 1992 worden in Saoedi-Arabië dit soort aandelen aangeboden. Voor leningen zijn er in het islamitische model ook alternatieven. Deze worden besproken onder sectie 2.2 de islamitische financiële instrumenten.

Een tweede principe in het islamitische model is het verbod op speculeren of gokken. In de koran wordt hiervoor de term *maysir* gebruikt. Dit verwijst naar het gemakkelijk verwerven van rijkdom door toeval. Elke situatie waar toevallig rijkdom verworven kan worden in plaats van het leveren van een inspanning is verboden (Imam, 2010).

Een volgend principe is het verbod op het nemen van onnodig risico (*gharar*). Hiermee wordt verwezen naar elke transactie waarvan het bestaan of de beschrijving onzeker is. Deze onzekerheid wordt gecreëerd door een gebrek aan informatie en kennis over de uiteindelijke uitkomst, over het contract zelf en over de aard en kwaliteit van het goed in kwestie. Enkele voorbeelden hiervan zijn: *verbod op de aankoop van het ongeboren dier in de baarmoeder van de moeder, de verkoop van de melk in de uier zonder meting, de aankoop van oorlogsbuit voorafgaand aan de distributie, de aankoop van goede doelen voorafgaand aan hun ontvangst, en de aankoop van de vangst van een duiker* (Imam, 2010).

Het toepassen van dit principe leidt tot transparantie en nauwkeurigheid van transacties. Het doel van dit principe is alle informatie rond de transactie beschikbaar te stellen zodat geen enkele partij een voordeel heeft ten opzichte van de andere en zodat er geen conflict kan ontstaan tussen de partijen (Imam, 2010).

Rekening houdend met de principes *maysir* en *gharar* zijn conventionele verzekeringen ook verboden. De reden hiervoor is dat de polishouder zich laat verzekeren tegen een toekomstige, onzekere situatie (*gharar*) (Verhoef et al. 2008). Daarnaast betaalt de polishouder een premie, maar hij is niet zeker of hij de vruchten ervan kan plukken. Dit wordt als gokken (*maysir*) beschouwd en is daarom verboden (Verhoef et al. 2008).

Een volgend principe is dat het contract als 'heilig' beschouwd wordt in het islamitische model. In de islam bestaat er de vrijheid om contracten aan te gaan tussen verschillende partners. Hieraan is er wel een belangrijke voorwaarde verbonden. De partijen moeten de verplichtingen die opgenomen zijn in het contract strikt naleven, ook mag er geen ongelijkheid bestaan tussen de partijen. Bij het opstellen van een contract legt de sharia de nadruk op rechtvaardigheid, getrouwheid, beloning en straf (Mirakhor, 1997).

Een volgend principe heeft betrekking op de producten waarin geïnvesteerd mag worden. Het is niet toegelaten te investeren in ondernemingen die te maken hebben met producten zoals alcohol, tabak, varkensvlees en wapens. Daarnaast is het ook verboden te beleggen in rentedragende effecten zoals obligaties en aandelen (Verhoef et al. 2008). De primaire taak van de financiële instelling is het produceren van goederen en het aanbieden van diensten die voldoen aan de behoeften van de maatschappij. Het financieren van luxe goederen terwijl er in de maatschappij een tekort is aan essentiële goederen, zoals voedsel, is onaanvaardbaar (Imam, 2010).

Investeren in de amusementsindustrie, zoals de muzieksector, wordt ook sterk afgeraden (Visser, 2004). In principe mag een islamitische financiële instelling enkel handel voeren met een instelling die de *sharia* toegepast. Er is wel een uitzondering op deze regel. Indien er geen andere islamitische financiële instelling is, bestaat er wel de mogelijkheid om handel te voeren met een financiële instelling waar de *sharia* niet van toepassing is (Verhoef et al. 2008).

Vervolgens is er het principe van sociale rechtvaardigheid. Elke transactie, die leidt tot onrechtvaardigheid, is verboden. Hieruit kunnen twee algemene beginselen afgeleid worden. Ten eerste moet er wederzijdse verantwoordelijkheid zijn zodat er een sociale balans gecreëerd kan worden. In de Islam hebben de noden van de maatschappij voorrang op die van de individuen en economische handelingen moeten uitgevoerd worden in het voordeel van de maatschappij. Het is wel niet het geval dat individuen niet voor hun eigen voordeel mogen werken. Dit geeft een aanleiding tot het tweede algemene beginsel. Het is toegelaten om winst te maken, maar binnen redelijke grenzen (Mirza en Baydoun, 1999).

Het laatste ethische principe is het geven van *zakat*. In het artikel van Maliah (2003) worden de visies van verschillende auteurs weergegeven over dit principe. El-Ashker (1987) omschrijft *zakat* als een religieuze tax. Deze omschrijving heeft echter tot discussie geleid. Zo is Mannan (1986) het niet eens met deze omschrijving. Indien *zakat* als een religieuze taks wordt gedefinieerd, wordt ervan uitgegaan dat de Islam een scheiding maakt tussen religie en economie oftewel een scheiding tussen het spirituele en wereldse.

De *zakat* bedraagt 2.5%, dit percentage wordt berekend op het cash geld dat men heeft en op het eigendom dat men een volledig jaar in bezit heeft. Daarnaast is de betaling van *zakat* enkel verplicht indien de bezittingen een bepaalde minimumnorm (*nisab*) overschrijden (Maliah, 2003).

Al-Sultan en El-Badawi (1992) formuleren zes voorwaarden voor het eigendom waarop *zakat* betaald moet worden. Deze zijn de volgende:

1. *Complete ownership, either in the owner's possession (on hand) without any restriction or with someone else but under the owner's control*
2. *Growing or subject to growing*
3. *Exceeds minimum amount (nisab)*
4. *Exceeds basic personal and trade needs*
5. *Clear of debt*
6. *The passage of one lunar year of ownership (note: except agricultural, mineral, oil, and any other extracted item)*

Bron: Al-Sultan, S. en El-Badawi M. (1992, p. 71)

De voornaamste elementen waarop *zakat* betaald moet worden zijn de volgende (Shehata, X):

1. Goud en zilver (in elke vorm) die voor commerciële overwegingen gekocht zijn, of die verzameld worden om als een soort verzekering te dienen tijdens noodgevallen.
2. Geldbeleggingen, financiële investeringen, commercieel vastgoed, inkomsten uit de verhuur van vaste activa en inkomsten gegenereerd door te werken (loon).
3. Cash geld, geld op de deposito rekening, spaarrekening, zichtrekening, rekening courant, kasbons effecten.
4. In het bedrijfsleven wordt de *zakat* berekend op het netto bedrijfskapitaal.
5. Vee (hiervoor zijn specifieke regels vast gelegd)
6. Landbouwproducten (groenten, fruit, tarwe, rijst, etc.).

Voor landbouwproducten is er een uitzondering, indien het land bewaterd werd met regen of natuurlijke bronnen (geen kosten aan verbonden), bedraagt het *zakat* percentage 10%. Indien er wel kosten zijn verbonden aan de bewatering, bedraagt de *zakat* 5%.

Enkele elementen waarop geen *zakat* betaald moet worden, zijn de volgende (Shehata, X):

1. Edelstenen, parels, diamanten
2. Persoonlijke items zoals auto en kledij
3. Persoonlijk verblijf en de inrichting van het huis zoals meubelen, huishoudapparatuur, etc.
4. Een persoon die meer schulden heeft dan activa moet geen *zakat* betalen.
5. In het bedrijfsleven: Vaste activa die gebruikt worden voor het draaien van de onderneming zoals de inrichting van een winkel, voertuig om leveringen te verrichten, machines, etc. Enkel op de activa die geproduceerd of aangekocht wordt met als doel deze door te verkopen en winst te maken, moet *zakat* op berekend worden.

Het belang van *zakat* vloeit uit het religieuze aspect, het is namelijk de derde pilaar in de Islam. Daarnaast leidt *zakat* tot het herverdelen van het inkomen, zodat de armen een minimum standaard van leven hebben. In principe is het de staat die de *zakat* int en herverdeelt. Indien de staat deze dienst niet ter beschikking stelt, neemt een islamitische financiële instelling deze over. De financiële instelling richt een *zakat* fonds op waar de bedragen worden verzameld. Het totaal bedrag zal tot slot gedoneerd worden aan een religieuze instelling die het dan zal verdelen onder de armen. Door dit principe toe te passen, wordt er een rechtvaardige maatschappij gecreëerd (Imam, 2010). Dit is ook terug te vinden in enkele verzen uit de Koran. Zo luidt vers 103 uit het negende hoofdstuk als volgt:

Take alms (zakah) out of their property thou wouldst cleanse them and purify them thereby
(El-Sultan en El-Badawi , 1992, p. 69).

Rond de waardering van de activa waarop *zakat* betaald moet worden, is nog geen eenduidige beslissing. In de islam wordt er wel een richtlijn gegeven, maar de islamitische juristen (zoals accountants) hebben allemaal een verschillende denkwijze hierover. Sommigen kiezen voor de waarde op de dag dat de *zakat* berekend wordt, terwijl anderen kiezen voor de historische kostprijs of voor een waarde lager dan de huidige marktwaarde of kostprijs (Maliah, S. 2003). Deze problematiek wordt in het derde hoofdstuk verder in detail behandeld.

Shehata (X) geeft in zijn studie een voorbeeld van een *zakat statement* voor ondernemingen (zie tabel 2.2) op basis van het werkkapitaal van de onderneming. Voor het berekenen van de *zakat* wordt er dus gekeken naar de vlottende activa en de korte termijn schulden, het is dus de balans van de onderneming die de belangrijkste bron van informatie is.

Tabel 2.2: *Zakat statement* op het einde van het jaar voor ondernemingen

Items	Amount	Amount
Zakatable properties		
1. Stocks	xx	
2. Debtors	xx	
3. Receivable commercial papers	xx	
4. Securities	xx	
5. Cash at bank	xx	
6. Cash on hand		
TOTAL ZAKATABLE PROPERTIES		xxx
LESS		
Current liabilities (Korte termijn schulden)		
7. Payable commercial papers	xx	
8. Creditors	xx	
9. Bank overdraft	xx	
TOTAL CURRENT LIABILITIES		xxx
NET ZAKATABLE PROPERTIES (Total zakatable properties – Total current liabilities)		xxx
ZAKATABLE AMOUNT (Net zakatable properties * 2.5%)		xxx

Bron: Shehata, (X, p. 35).

El-Badawi en El-Sultan (1992) onderzoeken in hun studie hoe de *zakat* bepaald moet worden voor ondernemingen. Ten eerste bespreken de auteurs enkele theoretische aspecten. Ze starten met het definiëren van een definitie voor welvaart in een islamitische context. Dit is al het geld en de bezittingen die door een persoon gebruikt kunnen worden. Vervolgens maken ze een onderscheid tussen twee typen activa, de *retentive or holding assets* en de *business or trade assets*. Het eerste type heeft betrekking op het privé bezit van de eigenaar terwijl het tweede type activa gebruikt wordt om verder te verkopen. De *retentive or holding assets* zijn gelijk aan de vaste activa en de *business or trade assets* zijn de vlottende activa. Vervolgens wordt het berekenen van de *zakat* via het werkkapitaal bestudeerd. Volgens de auteurs heeft deze methode enkele tekortkomingen en voldoet deze niet aan enkele voorwaarden die hierboven vermeld zijn. Het kan voorkomen dat het werkkapitaal nog schulden bevat (geen overeenkomst met voorwaarde 5) en daarnaast is het ook mogelijk dat de elementen die in het werkkapitaal verwerkt zijn niet een volledig jaar in het bezit zijn van de eigenaar zijn (geen overeenkomst met voorwaarde 6). Het is ook moeilijk om de bronnen van financiering (eigen vermogen, korte en lange termijn leningen) te koppelen aan de besteding ervan (vlottende en vaste activa).

Volgens de auteurs moeten er eerst enkele aanpassingen aangebracht worden aan het werkkapitaal vooraleer men de *zakat* kan berekenen (zie tabel 2.3). Deze aanpassingen zijn de volgende:

Tabel 2.3: Het berekenen van de *zakat*

	Net working capital at the end of the year
ADD (+)	Short term debts used to: <ol style="list-style-type: none"> 1. Finance fixed assets 2. Pay of long term debts 3. Reduce capital stock (dividends)
SUBTRACT (-)	Long-term debts used to finance short-term assets (trade assets)
EQUALS (=)	Growing capital
SUBTRACT (-)	Net increase in capital stock during the year
EQUALS (=)	ZAKATABLE AMOUNT

Bron: El-Badawi en El-Sultan (1992, p. 75)

In het artikel van Masood en Tahir (2008) worden enkele auteurs aangehaald en hun standpunt over *zakat* besproken. Ten eerste beschouwen de auteurs Adnan en Gaffikin (1997) het geven van *zakat* als het belangrijkste principe in het islamitische model. Hieruit concluderen de auteurs dat informatie omtrent de bepaling van de *zakat* centraal moet staan in de islamitische rapportering. Deze bewering is vatbaar voor discussie. Het voordeel is dat deze financiële staten informatie bevatten conform aan de *sharia*. Er is ook een nadeel aan verbonden, het kan zijn dat deze financiële staten niet alle informatie bevatten die de gebruikers wensen.

Baydoun en Willet (1997) koppelen hieraan de term *social accountability*. De Islam heeft een verschillende kijk op eigendom. Het wordt beschouwd als het bezit van bronnen in het vertrouwen

van God. De eigenaars moeten hun bezit benutten volgens de wensen van God zoals voorgeschreven in de sharia. Deze verplichting wordt bestempeld als *social accountability* en de centrale taak van de islamitische boekhouding is het rapporteren van deze verplichting.

Naast deze auteurs is Lewis (2001) ook van mening dat de *social accountability* en de volledige openbaarmaking van de financiële rapportering de essentie is in het islamitische model.

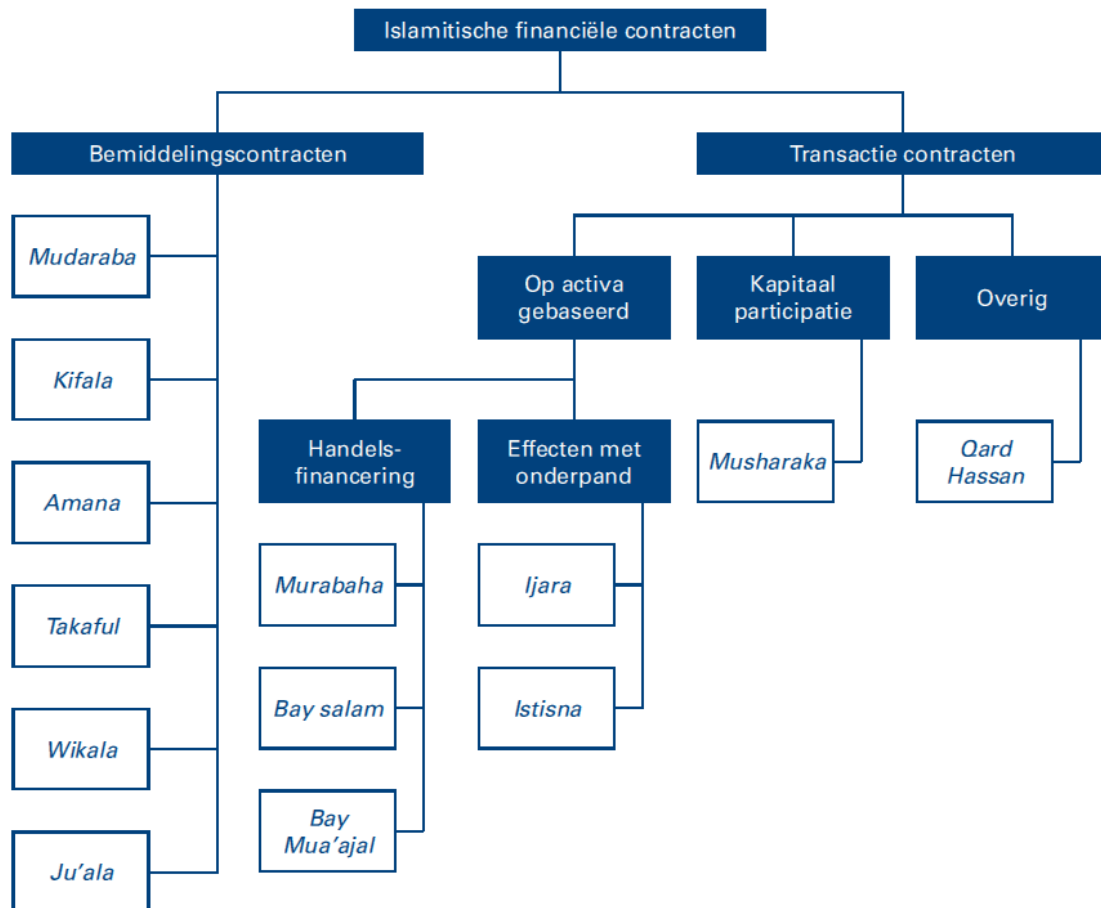

2.2 De islamitische financiële instrumenten

In de Islam is handel toegelaten, maar zoals hierboven vermeld zijn er enkele voorwaarden aan verbonden. Om handel te voeren zijn er verscheidene soorten financiële instrumenten ontwikkeld die conform zijn aan de *sharia*, zoals *mudaraba*, *musharaka*, *murabaha*. Deze islamitische contracten kunnen vergeleken worden met contracten zoals verkoop, leasing, huur.

In de onderstaande figuur (figuur 2.1) worden de islamitische contracten weergegeven.

Figuur 2.1: De islamitische financiële instrumenten

Bron: Verhoef et al (2008, p. 14).

De islamitische contracten worden in twee grote groepen ingedeeld. Ten eerste zijn er de bemiddelingscontracten en ten tweede de transactiecontracten. De eerste groep contracten ondersteunen de efficiëntie en de transparantie van de contracten. Aan de andere kant zijn er de transactie contracten, die betrekking hebben op transacties zoals ruil, handel en de financiering van economische activiteiten (Verhoef et al. 2008).

Enkele van deze contracten worden hieronder besproken.

Ten eerste is er de *mudaraba*, dit is een financieringscontract. Het contract wordt tussen een investeerder (*rabb-ul-mal*) en een *working partner* (*mudarib*) aangegaan. De investeerder stelt enkel kapitaal ter beschikking terwijl de *working partner* de kennis en de ervaring bezit over hoe het kapitaal het best geïnvesteerd kan worden. Het managen en het uitvoeren van het contract is dan ook de verantwoordelijkheid van de *working partner*. De gegenereerde winst wordt verdeeld tussen de partijen. In geval van verlies en indien de *working partner* geen kapitaal heeft ingebracht, zal het verlies volledig ten laste vallen van de investeerder. Dit komt door een principe in de Islam. Men kan niets verliezen dat men niet bezit. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen twee soorten *mudaraba*. Ten eerste is er de *restricted mudaraba*, bij deze contract kan de *rabb-ul-mal* op voorhand beperkingen opleggen zoals in welke gevallen het kapitaal geïnvesteerd mag worden en in welke activiteiten er geïnvesteerd mag worden. Bij de *unrestricted mudaraba* heeft de *rabb-ul-mal* meer vrijheid. De *rabb-ul-mal* maakt zelf de keuze wanneer hij zal ondernemen en in welke activiteiten hij het geld zal beleggen. Indien de *working partner* een grote fout maakt, dan zal deze wel moeten instaan voor het geleden verlies (Mareyah en Pandey, 2010).

Een tweede contract is de *musharaka*, deze kunnen we vergelijken met een partnerschap of joint venture. In dit geval gaat de bank een partnerschap aan met één of meerdere partijen om een project te financieren. Alle partijen moeten een inbreng in materiële of immateriële vorm doen, maar het is niet verplicht dat de inbrengen van de partijen evenwaardig zijn. De winst (of verlies) van het project wordt evenredig met de inbreng van de partijen verdeeld (Mareyah en Pandey, 2010).

Vervolgens is er de *murabaha*, dit komt overeen met een verkoopcontract. *Murabaha* is een contract tussen de bank en een klant. De bank gaat een goed aankopen op vraag van de klant en nadien verkoopt de bank het goed door aan de klant. De bank is hier dus een tussenpersoon. Naast de aankoop prijs van het goed moet de klant ook een bijkomende mark up betalen. De afbetalingen gebeuren in aflossingen (Mareyah en Pandey, 2010).

Een ander contract is de *ijara*, deze contract kan vergeleken worden met de leasing. Zoals bij de leasing wordt het gebruiksrecht van het goed verkocht voor een bepaalde tijdsduur. Elke periode wordt er een bepaald bedrag betaald en op het einde van het contract is er een aankoopoptie. Afhankelijk van de economische situatie kunnen de aflossingen toenemen of afnemen (Mareyah en Pandey, 2010). De vier contracten die hierboven zijn besproken, zijn het meest voorkomende. In tabel 2.4 worden deze verder geanalyseerd.

Tabel 2.4: De vier meest belangrijkste contracten

	<i>Mudaraba</i>	<i>Musharaka</i>	<i>Murabaha</i>	<i>Ijara</i>
Aard van de financiering	Investering (<i>profit and loss sharing</i>)		Combinatie van ruil en schuld	Leasing
Rol van de kapitaalverschaffer	Kapitaalverschaffer heeft geen controle over de handeling van de andere partij.	Kapitaalverschaffer heeft de volledige controle.	De bank heeft de controle over project.	De kapitaalverschaffer heeft de controle over project.
Risicodragers van het project	Het risico ligt bij de kapitaalverschaffer tot het einde van het contract.		Het risico ligt bij de bank totdat het goed verkocht is aan de klant.	Het risico ligt bij de kapitaalverschaffer tot het einde van de levensduur van het goed.
Zekerheid over het rendement van het project	Er is complete onzekerheid over het rendement van het project.		Onzekerheid over het rendement is er voor een korte termijn.	Er is complete onzekerheid over het rendement van het project.
Gevolgen van de financieringskeuze voor de onderneming	Tussen de twee winstverdelingscontracten biedt het <i>musharaka</i> contract het meeste voordeel voor de kapitaalverschaffer. Deze heeft het recht om zich te moeien met het management van de andere partijen en heeft de controle over problemen die gecreëerd worden door <i>moral hazard</i> en asymmetrische informatie.		Tussen deze twee contracten biedt <i>ijara</i> meer voordeel dan <i>murabaha</i> voor de onderneming. Bij de <i>ijara</i> moet de onderneming alleen de aflossingen betalen en is deze niet de economische eigenaar van het goed.	

Bron: Haniffa en Hudaib, 2002, p. 12.

Naast deze vier contracten zijn er nog verschillende andere contracten. Zo is er de *qard hassan*, een interest vrije lening. In dit geval geeft de islamitische bank leningen met een *zero return*. De bank heeft wel de mogelijkheid om de lener te belasten met een vergoeding om de administratieve kosten van de lening te dekken (Mareyah en Pandey, 2010).

Ju' ala is een ander contract type (vergoeding voor de service). Deze is van toepassing op *consultations, professional en trust services en funds placements*. Een partij is bereid om een andere partij een hoeveelheid geld te geven voor de geleverde service (Mareyah en Pandey, 2010).

De *bay salam* en de *istisna* zijn twee andere vormen van contracten. Deze kunnen beschouwd worden als termijncontracten waarbij de levering of de betaling op een later tijdstip in de toekomst plaats vindt. De *bay salam* en de *istisna* zijn uitzonderingen op het ethische principe het verbod op het nemen van onnodig risico (*gharar*). Bij de *bay salam* wordt de prijs bij het opmaken van het contract betaald terwijl de goederen op een later tijdstip in de toekomst worden geleverd. De prijs moet in dit geval volledig in één keer betaald worden. Vooral in de agrarische sector en bij het verwerven van grondstoffen wordt meestal een *bay salam* contract aangegaan. Bij de *istisna* gebeurt de betaling en de levering van het goed in de toekomst. Het is mogelijk de prijs te betalen in verschillende aflossingen die bij het opstellen van het contract bepaald worden. Dit contract wordt gebruikt wanneer de partijen handel voeren, voornamelijk bij het exporteren en importeren van goederen en in de bouwsector, waar de goederen nog in bewerking zijn (Mareyah en Pandey, 2010).

Naast deze contracten zijn er ook islamitische financiële producten, deze zijn *takaful, creditcard* en islamitische beleggingsrekeningen die door Robin (2008) besproken worden.

De *takaful* is een islamitische verzekering die in bepaalde aspecten verschilt van de conventionele verzekeringen. Er wordt een gemeenschappelijk fonds opgericht en uitgebaat door de verzekerden. De winsten die gegenereerd worden, vloeien terug in het verzekeringsfonds. De verzekering wordt dus niet gezien als een *profit* onderneming

De islamitische *creditcard* verschilt van de gewone *creditcard*. Indien men onder nul gaat moeten er wel kosten betaald worden, maar deze vallen niet onder de categorie van interestkosten.

Tot slot zijn er de islamitische beleggingsrekeningen. Tussen de rekeninghouder en de bank is er een partnerschap. De rekeninghouder stelt het kapitaal ter beschikking. De vergoeding van de rekeninghouder is afhankelijk van de *profit- en loss* principe.

2.3 De risico's van het islamitisch financieringsmodel

In het artikel van Mareyah en Pandey (2010) worden de risico's van het islamitische financieringsmodel besproken. Zoals de westerse banken lopen de islamitische ook enkele risico's op. Het artikel van Mareyah en Pandey (2010) geeft aan dat reeds verschillende auteurs, zoals Khan en Ahmad (2001) en Grais en Kulathunga (2007), onderzoek hebben verricht naar deze risico's.

In de onderstaande tabel (tabel 2.5) worden risico's die islamitische banken oplopen samengevat.

Tabel 2.5: De risico's van het islamitische model

Liquiditeitsrisico	Islamitische banken moeten investeringen aangaan die conform zijn aan de <i>sharia</i> , waardoor het moeilijk is om investeringsopportuniteit te vinden. Daarnaast maken islamitische banken gebruik van het <i>profit- en loss</i> principe. De bank moet dus eerst een grondig onderzoek wordt verrichten rond de projecten, zodat enkel de goede projecten gefinancierd zullen worden.
Kredietrisico	Deze risico komt voornamelijk bij het <i>mudaraba</i> en <i>musharaka</i> contract voor. Door het profit- en loss principe bij deze contracten kan de bank grote verliezen leiden. Het is niet toegestaan om onderpand te vragen voor deze contracten, waardoor het kredietrisico hoog ligt. De westerse banken zullen een lager kredietrisico hebben dan de islamitische.
Mark up risico (benchmark risico)	Islamitische banken gebruiken markt waarden als maatstaf om de verschillende contracten en producten te waarderen. Als deze maatstaf wijzigt, loopt de bank het mark up risico op.
Wettelijk en <i>sharia</i> conform risico	Door een gebrekkig intern proces en strategie bestaat er de kans dat de instelling niet handelt volgens de <i>sharia</i> .

Bron: Mareyah en Pandey (2010)

2.4 De toezichthouders op de islamitische banken

Er zijn verschillende instellingen die toezicht houden op de islamitische banken. Een eerste instelling is de Islamic Development Bank (IDB). Deze instelling werd in 1975 opgericht. Het doel van deze organisatie is het handhaven van de economische en sociale ontwikkelingen, volgens de regels van de *sharia*. Momenteel telt de IDB 56 lidstaten.

Voor het bereiken van haar doelstelling heeft het IDB enkele dochterondernemingen opgericht. Ten eerste is er de Islamic Corporation for the Insurance of Investment and Export Credit (ICIEC). Deze organisatie is in 1994 opgericht en telt momenteel 35 leden. Het doel van deze organisatie is het bevorderen van de export tussen de lidstaten. Vervolgens is er de Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICDPS). Deze werd opgericht in 1999 en heeft als doel het vinden van investeringen die kunnen leiden tot economische groei voor de private sector.

Naast deze organisaties zijn er nog enkele andere belangrijke. Een eerste organisatie is de Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions (AAOIFI). Deze organisatie staat in voor het opstellen van boekhoud-, auditing-, governance-, en ethische standaarden voor islamitische financiële instellingen.

Vervolgens is er de Islamic Financial Services Board (IFSB). Deze organisatie ontwikkelt algemene standaarden en een leidraad voor de islamitische banken, kapitaalmarkten en de verzekeringssector.

Daarnaast is er de General Council for Islamic Banks and Financial Institutions (GCIBFI). Deze organisatie is in 2001 van start gegaan. De belangrijkste doelstellingen zijn het creëren van het publiek bewustzijn van de *sharia* concepten en regels, het ontwikkelen van een islamitische financiële industrie, het ter beschikking stellen van informatie met betrekking tot de islamitische financiële instellingen en het versterken van de samenwerking tussen de lidstaten.

Tot slot is er de Islamic International Rating Agency (IIRA). Deze instelling is opgericht in 2002 en is belast met de beoordeling van de kredietwaardigheid van de financiële instellingen. Deze instelling is het enige ratingbureau die de kapitaalmarkten en de banken in de islamitische landen voorziet van een waardig spectrum van islamitische financiële instrumenten en producten.

2.5 The Islamic Bank of Britain

In het Verenigd Koninkrijk is islamitisch bankieren de laatste decennia sterk in de belangstelling gekomen. Sinds de jaren 80 werden er al in Londen transacties uitgevoerd die conform waren met de *sharia* om handel te voeren met het Midden-Oosten (FSA, 2007). Ook vanuit het standpunt van de Britse regering wordt er veel aandacht gehecht aan islamitisch bankieren. Dit heeft twee redenen. Ten eerste wil de overheid de integratie van de twee miljoen Britse moslims stimuleren. Het doel is deze personen actief te maken op financieel vlak door diensten te bieden conform aan hun ethische principes. Ten tweede wil de overheid de financiële positie van de stad Londen versterken door het centrum te worden van islamitisch bankieren (Bakker, 2007).

Op een conferentie van de Islamic Foundation, in 1995, kaartte Lord Edward George, toenmalige gouverneur van de Bank of England, het toenemend belang van islamitisch bankieren op internationaal vlak aan. Hij was toen al van mening dat islamitisch bankieren op de kaart gebracht moest worden in Engeland. In 2001 hebben de FSA, de moslimgemeenschap en een werkgroep onder leiding van Lord Edward George de eerste stappen gezet door een onderzoek uit te voeren naar de belemmeringen bij het oprichten van een islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk. Uit dit onderzoek bleek dat de belangrijkste belemmering het zegelrecht⁴ te zijn. Bij de islamitische hypotheek is er een dubbel zegelrecht, namelijk bij de aankoop van het eigendom door de bank en vervolgens bij de overdracht van het eigendom van de bank naar de klant op het einde van de hypotheek termijn. In 2003 heeft de overheid deze belemmering aan de kant geschoven wat positief onthaald werd door de FSA en de Bank of England.

In 2004 werd de Islamic Bank of Britain (IBB) opgericht. Dit is de islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk. Deze bank baseert zich op de ethische principes die door de *sharia* worden opgelegd. De activiteiten van de bank moeten gecontroleerd worden en om dit te verwezenlijken is er een comité opgericht. Naast het comité heeft de IBB een raad van bestuur die bestaat uit negen directeuren. Deze directeuren hebben niet alleen ervaring met het financieel systeem van het Verenigd Koninkrijk, maar ook met het islamitische financieringssysteem (Website van de IBB, <http://www.islamic-bank.com/>).

Michael Hanlon, de managerdirecteur van IBB, is er van overtuigd dat ze klanten kunnen bereiken met hun diensten en producten die conform zijn aan de ethische principes. *'Onze diensten zijn gelijkwaardig aan de diensten van de conventionele banken, daarnaast zijn onze diensten ook competitief geprijsd'*. De IBB biedt niet alleen investeringsmogelijkheden aan voor moslims, maar iedereen die geïnteresseerd is in ethisch bankieren is welkom (Website van de IBB).

---

⁴ Het zegelrecht is een belasting die betaald moet worden bij het opstellen van enkele contracten en documenten. Er wordt een zegel of stempel op het contract geplaatst als bewijs van betaling. Het zegelrecht is niet in alle landen van toepassing.

Het oprichten van islamitische banken in Europa, gaat niet van een leien dakje. Bij de oprichting wordt men toch geconfronteerd met enkele problemen. In het Verenigd Koninkrijk is hier rond een case uitgevoerd. Deze problemen worden in de studie van de FSA (2007) en Karbhari et al. (2004) besproken en worden hieronder kort samengevat.

- **Gebrek aan standaardisatie**
Moslim geleerden, die toebehoren tot bepaalde strekkingen in de Islam, staan in voor de interpretatie van de *sharia*. De verschillende strekkingen hebben ook een verschillende gedachtegang. Elke islamitische bank heeft een *sharia* comité die een controlerende functie uitvoert, namelijk dit comité moet nagaan of de transacties en handelingen van de bank in overeenstemming zijn met de *sharia*. Doordat er een gebrek aan standaardisatie tussen de comités is, komen er verschillende interpretaties en evaluaties van de transacties en handelingen tot stand. Dit gebrek is niet alleen kostelijk en tijdrovend, maar het brengt ook verwarring met zich mee.
- **De regelgeving**
Er bestaat reeds een effectieve regelgeving voor het conventionele bancaire systeem, maar voor de islamitische banken is er nog geen effectieve regelgeving ontwikkeld. Door het gebrek aan een wettelijk kader voor islamitische banken zijn regelgevers minder bereid tot het oprichten van een islamitische bank. Regelgevers in het Verenigd Koninkrijk hebben strikte voorwaarden opgesteld rond de activiteiten van de islamitische banken.
- **Kapitaal en liquiditeit vereisten**
De activa van islamitische banken zijn riskanter dan die van de conventionele banken. De waarde van de activa van een islamitische bank is moeilijk te bepalen. De islamitische banken kunnen ook geen beroep doen op de diensten van de centrale bank. De conventionele banken kunnen leningen aangaan bij de centrale bank om te voldoen aan de kapitaal en liquiditeit vereisten, maar door het interest verbod is dit niet mogelijk voor de islamitische banken.
- **Belasting 'discriminatie'**
De regelgevers zullen problemen ondervinden bij de belastingheffing op islamitische banken. Het belastingssysteem bevoordeelt de conventionele banken boven de islamitische. De reden hiervoor is dat interest aftrekbaar is van de belastingen.
- **Profit en loss principe**
Contracten op basis van het profit- en loss sharing principe worden uitgevoerd op lange termijn. Bovendien is er een grote graad van onzekerheid rond deze contracten. De banken moeten dus constant analyses en evaluaties uitvoeren om het risico en de return van de lange termijn investeringen te bepalen.

- **Risico management**
Risico management is een zeer belangrijk aspect voor banken. Dit is een proces voor het identificeren en het beheren van de risico's. Het risico management van de islamitische banken vormt ook een probleem. Deze is niet grondig uitgewerkt en is niet van hetzelfde niveau als het risico management van de conventionele banken.
- **Personeel en training**
Er zijn maar weinig instituten die lessen en trainingen bieden om het islamitische financieringssysteem aan te leren. In 1980 is er het initiatief genomen om een trainingeninstituut op te richten in Cyprus, maar deze is vanwege enkele redenen gesloten. Momenteel bieden alleen enkele moslimlanden, waaronder Egypte, Maleisië, Saoedi Arabië en Pakistan, deze cursussen aan. Hierdoor is er een gebrek aan professioneel personeel om te werk te stellen in de islamitische instellingen. De meeste managers en werknemers van de islamitische instellingen hebben de financiële kennis al en krijgen door de instelling zelf opleidingen rond het islamitische systeem.
- **Marketing van de islamitische producten en diensten**
Het idee van islamitisch bankieren is vrij jong en nog niet zo gekend in de wereld. Het conventioneel bancaire systeem is meest gewend bij de mensen en wij zijn ook niet bereid om extra risico's te nemen met ons geld. Het is dus moeilijk om het islamitisch financieel systeem te promoten.
- **Concurrentie van westerse banken**
Steeds meer westerse banken opereren op de markt van islamitisch bankieren. Banken zoals Deutsche Bank, HSBC en Lloyds TBS bieden islamitische producten in islamitische landen, waardoor de concurrentie druk alsmaar stijgt.
- **Accounting standaard**
Er bestaan uniforme boekhoudstandaarden die leiden tot meer efficiëntie, tot een daling van de kosten en deze uniforme standaarden maken het mogelijk om de financiële markten met elkaar te verbinden. De IAS/IFRS standaarden zijn hier een voorbeeld van. Conventionele instellingen kunnen de boekhouding zonder problemen volgens deze standaarden opstellen. De basis van de islamitische instellingen is gebaseerd op religieuze aspecten en dit leidt tot andere soort transacties dan de westerse instellingen.

In de studie van Karbhari et al. (2004) wordt de studie van Abdel-Majid (1981) in het kort aangehaald. Hij is de eerste auteur die een significante studie heeft uitgevoerd rond de islamitische principes die een invloed kunnen hebben op de boekhouding. Deze studie vormt een basis voor verder onderzoek rond dit onderwerp. In zijn studie legt hij de nadruk op de economische, sociale en politieke factoren die een invloed kunnen hebben op de manier van boekhouding. Dit formuleert hij als volgt in zijn studie:

The environment of corporate reporting in Islamic countries will be characterised by political, social and economic forces different from the forces found in the Western business environment. Since political and economic forces are constraints on the objectives of corporate reporting and accounting standards, the emergence of an Islamic model of accounting is a real possibility (Abdel-Magid, 1981, p. 97).

Het is duidelijk dat het accounting systeem van een land beïnvloed wordt door omgevingsfactoren zoals het politiek en wettelijk systeem, de omvang van de bedrijven, de economische ontwikkelingen. Daarnaast is de cultuur van een land ook een belangrijke factor die meespeelt.

Hoofdstuk 3: De financiële rapportering

In dit hoofdstuk wordt de financiële rapportering vanuit een islamitisch standpunt besproken. In de eerste sectie wordt er een korte inleiding en de doelstellingen van accounting vanuit een islamitisch standpunt beschreven. In sectie twee wordt er een korte vergelijking gemaakt tussen het conventionele en het islamitische boekhoudmodel. De derde sectie behandelt de visie van enkele auteurs rond de waarderingsregels. In de vierde sectie worden de boekhoudprincipes die van toepassing zijn in het islamitische model besproken. In de vijfde sectie wordt er een algemene voorstelling gegeven van de financiële staten die een islamitische instelling zou moeten opstellen. En tot slot wordt er in de zesde sectie de boekhoudprincipes en de standaarden van de Malaysian Accounting Standards Board (MASB) besproken.

3.1 Inleiding

In de islam wordt het registreren van transacties behandeld. Het registreren van transacties is terug te vinden in de koran in het tweede hoofdstuk vers 282 en luidt als volgt:

O ye who believe! When you deal with each other, in transactions involving future obligations in a fixed period of time, reduce them to writing, let a scribe write down faithfully as between the parties. Bron: Shehata (X, p. 1)

Shehata (X) beschrijft accounting vanuit een islamitisch standpunt als volgt:

The operations of recording, countness, measurement of financial dealings, within Islamic jurisprudence to provide useful, right, timely trust and fair information for decision making. Bron: Shehata (X, p. 9)

Het islamitische systeem moet dus verzekeren dat de vrijgegeven informatie niet vertekend is en de gebruiker van deze informatie niet kan misleiden. Daarnaast moet de vrijgegeven informatie ook voldoen aan de vereisten van de islam.

Naast Shehata (X) geven Haniffa et al. (2004) ook een beschrijving van accounting in een islamitische context. Zij beschrijven accounting als volgt:

An assurance function that seeks to establish al-adl (socio economic justice) and al-falah (success in this world and hereafter) through its formalised procedures, routines, objective measurement, control and reporting in accordance with the sharia'ah Islami'ah. Bron: Haniffa et al. (2004, p. 3)

Shehata (X) formuleert uit deze definities enkele doelstellingen van accounting vanuit het islamitische standpunt:

1. Het eigendom, rechten en plichten van de partijen vaststellen
2. Rechtvaardig handelen en twijfel vermijden
3. Het vaststellen van de stand van zaken
4. *Bepalen van de zakat*
5. *Eerlijkheid en rechtvaardigheid in de maatschappij handhaven*
6. Aan de hand van de financiële staten moet een derde partij kunnen oordelen tussen de partijen door gebruik te maken van gerapporteerde documenten
7. *De financiële staten moeten de nodige informatie weergeven aan de gebruikers ervan, zodat deze de juiste beslissingen kunnen maken wanneer zij gaan samenwerken met de instelling.*

3.2 Vergelijking tussen het islamitische en conventionele boekhoudmodel

White (2004) maakt in zijn studie, op basis van enkele karakteristieken, een vergelijking tussen het conventionele en het islamitische boekhoudmodel. De vergelijking die White (2004) in zijn studie opneemt is samengevat in de onderstaande tabel (tabel 3.1).

Tabel 3.1: Vergelijking tussen het conventionele en islamitische boekhoudmodel

Karakteristieken	Conventioneel boekhoudmodel	Islamitisch boekhoudmodel
Filosofisch uitgangspunt	Economisch rationalisme	Eenheid van God
Principes	Wereldlijke	Religieuze
	Individualistisch	Gemeenschap
	Winst maximalisatie	Redelijke winst
	Sterkste overleeft	Eenheid
Criteria	Gebaseerd op huidige wetten	Gebaseerd op de <i>sharia</i>
	Bepaalde openbaarmaking (informatie wordt vrij gegeven onder voorbehoud van het algemeen belang)	Volledige openbaarmaking (om aan de vraag naar informatie te voldoen)
	Personal accountability (de individu staat centraal)	Public accountability (de maatschappij staat centraal)

Bron: White et al. (2004 p. 8)

Er is dus nood aan een systeem voor de financiële rapportering dat verschilt van het conventionele systeem en dat relevant is voor de islamitische instellingen. In steeds meer islamitische landen, zoals Saoedi Arabië en Maleisië worden de islamitische regels toegepast in verschillende aspecten van het leven. Recent onderzoek wijst erop dat er meer aandacht gevestigd wordt op de relatie tussen godsdienst en accounting. Zo is er door verschillende auteurs onderzoek verricht naar de mogelijkheid om het conventionele boekhoudmodel toe te passen in islamitische landen, terwijl anderen zich gefocust hebben op de mogelijkheid tot het ontwikkelen van internationale accounting standaarden voor islamitische landen (Haniffa et al., 2004).

3.3 Waarderingsregels voor de activa

In het artikel van Napier (2007) wordt verschillende auteurs aangehaald die in hun studies de waardering van activa bespreken.

Rond de waardering van activa zijn er meningsverschillen tussen de auteurs. Volgens Hamid et al. (1993) heeft de islam een grote invloed op de structuur en de onderliggende concepten van de financiële rapportering. De waardering van activa wordt door de *zakat* verplichting in een religieuze context geplaatst. Voor de waardering van activa moet men volgens Hamid et al. (1993) de huidige marktwaarde gebruiken zodat de financiële rapportering een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. Daarnaast worden bepaalde elementen zoals goodwill, inkomsten uit belastingvoordelen, geactiveerde kosten niet opgenomen in de financiële staten gebaseerd op *zakat*. De reden hiervoor is dat deze geen welvaart zijn in de reële zin en dus moet er ook geen *zakat* op berekend worden.

Baydoun en Willett (1997) suggereren dat *current cost accounting* het islamitische model beter ondersteunt dan *historical cost accounting*. In het volgend artikel van Baydoun en Willett (2000) wordt de inhoud van de financiële rapporten in rekening gebracht. Uit deze studie concluderen de auteurs dat de historische waarde voor het opstellen van de financiële rapporten toch toegepast moet worden vanwege de onbetrouwbaarheid van de huidige waarde.

Ook Mirza et al. (1999) zijn van mening dat de historische kostprijs gebruikt moet worden omdat deze een objectief beeld geeft over de waarde van de activa op aanschafdatum. Daarnaast gaan de auteurs ervan uit dat de financiële staten van de islamitische instelling gedetailleerder moeten zijn. De nadruk ligt vooral op transparantie en naast de balans- en resultatenrekening moet er extra informatie bijgevoegd worden. Deze extra informatie moet betrekking hebben op de sociale activiteiten van de instellingen, want de maatschappij wil op de hoogte zijn van de sociale impact van de bedrijfshandelingen. De financiële staten moeten dus gedetailleerde informatie bevatten over de sociale kosten en baten die door de ondernemingen worden gecreëerd. Het is ook belangrijk voor de auteurs dat er een gedetailleerde post in de boekhouding wordt geïmplementeerd voor *zakat*.

3.4 De boekhoudprincipes

Napier (2007) bespreekt in zijn studie de boekhoudprincipes die van toepassing zijn in het islamitische model. Over deze principes hebben verschillende auteurs een studie rond verricht die in het artikel van Napier (2007) samengevat worden. Deze principes worden hieronder besproken.

- Het doel van financiële rapportering vanuit een islamitisch standpunt.
In de koran beveelt God om alle transacties te registreren zodat enige onzekerheid vermeden kan worden. In vers 282 van het tweede hoofdstuk (hierboven vermeld) wordt hierover een richtlijn gegeven. Het doel is verder in detail aangehaald in de inleiding.
- Accounting eenheid
Dit principe houdt in dat er een onderscheid gemaakt moet worden tussen de onderneming en de eigenaars. Elke onderneming wordt als een accounting eenheid en juridische entiteit op zich beschouwd. Volgens Khan (1994) is hier een ethisch probleem aan verbonden, want de eigenaar wordt niet aansprakelijk gesteld bij een faillissement voor de schulden, maar heeft wel recht op de winst die de onderneming realiseert. Ook volgens islamitische geleerden is dit niet consistent met de islamitische principes. Ze zien dit als een asymmetrie tussen voordelen en de risico's die worden genomen.
In tegenstelling hiermee suggereren Adnan en Graffikin (1997), Abdul-Rahman (1996), Attiah (1989) en Shihadah (1987) dat deze scheiding wel consistent is volgens het islamitische model. Als voorbeeld geven zij de moskeeën die een aparte juridische entiteit zijn met een onafhankelijke financiële status.
- Continuïteitsprincipe
Dit is een belangrijk principe in de accounting. Alexander en Britton (1999) definiëren het continuïteitsprincipe als volgt:

In the absence of evidence to the contrary it is assumed that the business will continue into indefinite future.

Bron: Napier (2007, p. 11)

Over dit principe is er geen consensus tussen de verschillende Islam geleerden. Adnan en Graffikin (1997) accepteren het continuïteitsprincipe in een islamitische context niet. Het aanvaarden van dit principe leidt tot het accepteren dat er buiten God nog iets anders is dat eeuwig zal bestaan, namelijk de onderneming. Volgens andere Islam geleerden, waaronder Al-Qabani (1983), wordt in de Islam het continuïteitsprincipe wel aanvaard. Deze auteurs gaan ervan uit dat één van de grondslagen van het leven continuïteit is. Daarnaast geeft hij ook aan dat de Islam de nadruk legt op de continuïteit van handelsactiviteiten, want deze zijn een bron van zakat.

- Periodiciteitprincipe

De welvaart van de onderneming wordt weergegeven in de financiële staten die regelmatig openbaar gemaakt moeten worden. Voor de stakeholders is het belangrijk dat deze regelmatig openbaar gemaakt worden. Zoals eerder vermeld, moet zekat betaald worden op eigendom dat men reeds een jaar in bezit heeft. De betaling gebeurt jaarlijks en hieruit kan aangenomen worden dat het periodiciteitprincipe aanvaard wordt in de Islam. Volgens Gambling en Karim (1991) en Adnan en Gaffikin (1997) moeten de financiële staten opgesteld worden voor een bepaalde periode, zodat er bepaald kan worden hoeveel de zekat zal bedragen. Ook volgens Zaid (1995) kan het periodiciteitprincipe in het islamitische model toegepast worden.

- Assumptie van een stabiele munteenheid

Dit principe houdt in dat accounting een maatstaf en een 'communicatie' proces is van de activiteiten van een instelling die meetbaar zijn in monetaire termen (Belkaoui, 2000). Napier (2007) bespreekt twee tekortkomingen aan dit principe. De informatie die in de boekhouding wordt opgenomen is meetbaar in geld. Er wordt geen aandacht besteed aan relevante informatie die niet meetbaar is in geld. Ten tweede gaat dit principe uit van een stabiele munteenheid, terwijl de aankoopkracht van het geld meestal niet stabiel is. Ahmed (1990) beweert dat in een maatschappij met een hoge inflatiedruk het gebruik van geld als meeteenheid in vraag te stellen is vanuit een islamitisch standpunt. Geld wordt niet als een juiste en eerlijke eenheid beschouwd.

Rond dit principe zijn er twee visies. De eerste groep van Islam geleerden zijn van mening dat wijzigingen in de koopkracht van geld in rekening gebracht moet worden bij de afhandeling van de financiële transacties. De tweede groep is van mening dat de wijziging in de koopkracht een vorm van *riba* is. Attiah (1989) is voorstander van de "positive monetary measurement", dit houdt in dat men een bepaalde grondstof, goud of zilver, gaat gebruiken om de waarde van de monetaire eenheid te bepalen en om wijzigingen in de koopkracht aan te passen.

- Conservatisme

Hendriksen (1982) beschrijft conservatisme als het proces waarbij de accountant de laagst mogelijke waarde aan de activa en de opbrengsten moeten geven en de hoogst mogelijke waarde aan de schulden en de kosten. Verschillende geleerden geven kritiek op dit principe, waaronder Belkaoui (2000) en Hendriksen (1982).

An exception or modifying principle in the sense that it acts as a constraint to the presentation of relevant and reliable data (Belkaoui, 2000).

At best a very poor method of treating the existence of uncertainty in valuation and income, and at worst, it results in complete distortion of accounting data (Hendriksen, 1982).

Bron: Napier (2007, p. 13)

Ook vanuit islamitische hoek wordt dit principe bekritiseerd. Volgens Gambling en Karim (1991) leidt dit principe tot een onderwaardering van de activa wat ook een impact heeft op de berekening van de *zakat*. Ook Adnan en Gaffikin (1997) zijn van mening dat conservatisme in tegenspraak is met de Islam en niet consistent is met de sharia. Hieruit kunnen we afleiden dat dit principe niet van toepassing is in het islamitische model.

Ahmed (1990) daarentegen beredeneert dit beginsel vanuit een ander standpunt. Volgens hem zorgt conservatisme ervoor dat het algemeen welzijn wordt behouden doordat de verdeling van niet gerealiseerde winsten en te optimistische waarderingen worden beperkt.

- Historische kostenprincipe

Zoals al eerder vermeld is, is er geen eensgezindheid over dit principe tussen de verschillende Islam geleerden. Het historische kost principe is objectief en verifieerbaar, maar deze houdt geen rekening met wijzigingen in de waarde. Er wordt een voorstel gegeven voor het opstellen van twee financiële staten, één op basis van de historische kostprijs en één op basis van de huidige waarde.

- Matching principe

Het matching principe houdt in dat de uitgaven opgenomen moeten worden in dezelfde periode als de bijhorende inkomsten (Belkaoui, 2000). Over dit principe hebben verschillende auteurs hun mening geuit. Gambelin en Karim (1991) en Khan (1994) geven aan dat het matching principe in het islamitische financiële model niet belangrijk is. Ze beweren dat de activa schulden verhouding meer consistent is met de islamitische principes. In tegenstelling hiervan zijn Zaid (1995) en Al-Qabani (1983) dat het matching principe een belangrijk element is in het islamitische model voor het bepalen van de *zakat*.

- Volledige openbaarmaking

Alle stakeholders en shareholders hebben het recht om informatie over het bedrijf te ontvangen. De islamitische instellingen moeten alle informatie die relevant is voor de stakeholders en shareholders ter beschikking stellen. Zelfs als de informatie de instelling in een slecht daglicht brengt, moet men dit openbaar maken. De maatschappij heeft het recht om de gevolgen van de activiteiten van de instellingen te weten (Baydoun en Willett, 1997).

Uit deze boekhoudprincipes is het duidelijk op te merken dat er nog veel discussie is rond het islamitische model. Er is dus nog veel werk aan de winkel.

Naast deze boekhoudprincipes bespreekt Tag El-Din (2004) de kwalitatieve criteria waaraan de boekhoudkundige informatie van een islamitische instelling moet voldoen. Deze worden hieronder in het kort samengevat.

- **Usefulness**
Deze criteria focust zich vooral op de externe gebruiker van de financiële staten. Het is van belang dat de vrijgegeven informatie voldoet aan de noden van de externe gebruikers.
- **Relevance**
Bij het opstellen van de boekhoudkundige informatie moet men het doel voor ogen houden waarvoor deze informatie verstrekt wordt, er moet dus een nauwe band zijn tussen de verstrekte informatie en het doel ervan. De boekhoudkundige informatie moet relevant zijn voor de primaire gebruikers ervan zodat deze de potentiële resultaten kunnen evalueren.
- **Reliability**
De informatie in de financiële staten moet betrouwbaar zijn.
- **Comparability**
De resultaten van de instelling moeten vergelijkbaar zijn met de resultaten van de voorgaande periodes. Hiervoor is het van belang dat de instelling dezelfde waarderingsregels en boekhoudregels over de verschillende periodes toepast.
- **Consistency**
De islamitische instellingen moeten consistent omgaan met de waarderingsmethoden, afschrijvingsmethoden over verschillende periodes heen.
- **Understandability**
De informatie is bestemd voor de externe gebruiker en deze moet begrijpbaar zijn zodat een externe gebruiker de informatie kan gebruiken. Het is dus van belang om de technische achtergrond van de externe gebruiker in acht te nemen bij het opstellen van de boekhoudkundige informatie.

3.5 Algemene voorstelling van de financiële staten van een islamitische instelling

Tag El-Din (2004) geeft een algemeen overzicht van de financiële staten van een islamitische financiële instellingen. Deze moeten de volgende aspecten bevatten:

1. *De financiële staten die de rol van de islamitische instelling als investeerder aangeeft en de rechten en plichten van de instelling bij het aangaan van investeringen. Deze zijn de volgende:*
  1. *Statement of financial position at the end of the period (Balans)*
  2. *Statement of income for the period (Resultatenrekening)*
  3. *Statement of cash flows for the period (Kasstroomoverzicht)*
  4. *Statement of retained earnings or statements of changes in owner's equity for the period (De staat van de retained earning en de staat van wijzigingen in het eigen vermogen)*
2. *De financiële staat die de gevolgen van de wijzigingen aangeeft in de restricted investments*
3. *De financiële staten die de sociale verantwoordelijkheden van de islamitische instelling weergeven. Deze zijn de volgende:*
  1. *De financiële staat van de zakat*
  2. *De financiële staat van het qard fonds*

Dit overzicht van de financiële staten van een islamitische instelling bevat enkele elementen die ons onbekend zijn. Zo moeten de islamitische financiële instellingen een financiële staten opstellen met de sociale verantwoordelijkheden van de instelling. Meer bepaald moet er een financiële staat opgesteld worden die de bepaling van de *zakat* weergeeft. Daarnaast moet de islamitische financiële instelling ook een financiële staat opstellen van het *qard fonds*. Het *qard fonds* bevat de interestvrije leningen die de bank uit geeft.

Vooraleer de verschillende documenten van de financiële staten verder in detail worden behandeld, is het van belang om eerst enkele definities toe te lichten. Tag El-Din (2004) geeft in zijn studie de volgende definities.

Assets: "An asset is any measurable thing that is capable to generate cash flows or other economic benefits in the future, individually or in combination with other assets, of which the Islamic bank has acquired the right to hold, use or dispose of, as a result of past transactions or events" (Tag El-Din, 2004, p. 9).

Liabilities: "A liability is any measurable present bank's obligation to another party to transfer assets, extend the use of an asset, or provide services to that party in the future as a result of past transactions or events. The Islamic obligation must not be a reciprocal to an obligation of the other party to the bank" (Tag El-Din, 2004, p. 9).

Revenues : "Gross increases in assets or decreases in liabilities or a combination of both during the period covered by the income statement which result from legitimate investment, trading, rendering of services, including investment management of restricted investment accounts. This

excludes increases in assets or decreases in liabilities due to investment by, or distribution to owners, deposits or withdrawals by unrestricted account holders or their equivalents, deposits or withdrawals by current or non-investment account holders or the acquisition of assets” (Tag El-Din, 2004, p. 11).

Expenses : “They are the reverse of revenues: gross decreases in assets or increases in liabilities or a combination of both resulting from similar activities as in revenues. This excludes gross decreases in assets or increases in liabilities resulting from the same sources as defined for revenues” (Tag El-Din, 2004, p. 11).

Gains: “A gain is a net increase in net assets which results from holding assets that appreciate in value during the period covered by the income statement or from incidental legitimate reciprocal (e.g. sale of assets not acquired for sale) or non-reciprocal transfers (donations), except for non-reciprocal transfers with equity owners or holders of unrestricted investment accounts or their equivalents” (Tag El-Din, 2004, p. 11).

Losses: “A loss is a net decrease in net assets which results from holding assets that depreciate in value during the period covered by the income statement or from incidental legitimate reciprocal and non-reciprocal transfers (e.g. penalties by Central Bank, or involuntary conversion of assets-theft, destruction, etc), except for nonreciprocal transfers with equity holders or holders of unrestricted investment accounts or their transfers” (Tag El-Din, 2004, p. 11).

Net income (net loss): “It is the net increase (decrease) in owners’ equity resulting from revenues, expenses, gains, losses, after allocating the return on unrestricted investment accounts and their equivalents, for the period. It is the result of all ongoing profit oriented operations of the bank and other events and circumstances affecting the value of assets held by the bank during the period covered by the income statement. All legitimate changes in equity are included except those resulting from investment by owners and distributions to owners” (Tag El-Din, 2004, p. 12).

Unrestricted investment accounts: “These are funds received by the Islamic bank from investors whereby the Islamic bank is held free to invest those funds without prior restrictions, including the mixing of these funds with the bank’s own investment” (Tag El-Din, 2004, p. 2).

Restricted investment: “The banks acts only as manager agent or non participating mudarib and is not authorized to mix his own funds with those of investors without prior permission of the investors” (Tag El-Din, 2004, p. 2).

3.5.1 Statement of financial position at the end of the period (Balans)

Volgens Tag El-Din (2004) bevat de statement of financial position van een islamitische financiële drie onderdelen. Ten eerste moet er een overzicht gegeven worden van de activa en de passiva van de instelling. Daarnaast moet de instelling een vermelding maken van het eigen vermogen van de instelling en het vermogen van de unrestricted investment account holders.

In de onderstaande tabel (tabel 3.2) wordt de activa en passiva van een islamitische financiële instelling weergegeven.

Tabel 3.2: De activa en passiva van een islamitische financiële instelling.

Activa	Passiva
1. Cash and cash equivalent	13. Current accounts, saving accounts and other accounts with separate disclosure of each category
2. Receivables (murabaha, salam, istisna)	14. Deposits of other banks
3. Investment securities	15. Salam payable
4. Mudarabah investment	16. Istisna payable
5. Musharakah investment	17. Declared but undistributed profits
6. Investment in other entities	18. Zakah and taxes payable
7. Inventories	19. Other account payable
8. Investment in real estate	
9. Assets acquired for leasing	
10. Other investments	
11. Fixed assets	
12. Other assets	

Bron: Tag El-Din (2004, p. 9)

In het actief en het passief van de islamitische financiële instelling zijn er posten terugvinden die uniek zijn aan het islamitische financieringsmodel model. Zo zijn er de posten *mudarabah investment*, *musharakah investment*, *salam payable*, *istisna payable* en *zakah payable*.

De volgende twee elementen van de statement of financial position zijn het vermogen van de unrestricted investment account holders en het eigen vermogen. Deze moeten volgens Tag El-Din (2004) als volgt berekent worden (zie tabel 3.4 en tabel 3.5):

Tabel 3.3: Berekeningswijze van het vermogen van de unrestricted investment account holders

	Original funds received
SUBTRACT (-)	Withdrawals or transfers to other accounts
SUBTRACT (-)/ADD (+)	Share in profit/loss
Equals (=)	Equity of unrestricted investment account holders

Bron: Tag El-Din (2004, p. 9)

Tabel 3.4: Berekeningswijze van het eigen vermogen

	Assets at the end of the year
SUBTRACT (-)	Liabilities at the end of the year
SUBTRACT (-)	Equity of unrestricted investment account holders
SUBTRACT (-)	Prohibited earning (if any)
Equals (=)	Owner's equity

Bron: Tag El-Din (2004, p. 10)

3.5.2 The statement of income (Resultatenrekening)

De resultatenrekening van een islamitische financiële instelling moet volgens Tag El-Din (2004) de volgende cijfergegevens bevatten (zie tabel 3.6):

Tabel 3.5: De resultatenrekening van een islamitische financiële instelling

	Revenues and gains from investments
SUBTRACT (-)	Expenses and losses from investments
Equals (=)	Income (loss) from investments
SUBTRACT (-)	Share of unrestricted investment account holders from income (loss) from investments before the bank's share as mudarib
Equals (=)	The bank's share in income (loss) from investments
ADD (+)	The bank's share in unrestricted investment income as mudarib
ADD (+)	The bank's share in restricted investment income as mudarib
ADD (+)	The bank's fixed fee as an investment agent for restricted investment
Equals (=)	Other revenues, expenses, gains and losses
SUBTRACT (-)	General and administrative expenses
Equals (=)	Net income (loss) before zakah and taxes
SUBTRACT (-)	Zakah and taxes
Equals (=)	NET INCOME (LOSS)

Bron: Tag El-Din (2004, p. 10)

3.5.3 The statement of cash flows for the period (Kasstroomoverzicht)

Het kasstroomoverzicht moet de liquide middelen op het begin en op het einde van het boekjaar weergeven en de stijging of de daling hierin moet ook vermeld worden. Daarnaast moeten transacties en transfers zoals bonus aandelen, overname van activa in ruil voor aandelen ook in het kasstroomoverzicht vermeld worden.

3.5.4 Statement of retained earnings or statements of changes in owner's equity

De financiële staat van de retained earnings moet volgens Tag El-Din (2004) de volgende aspecten inhouden (zie tabel 3.7).

Tabel 3.6: Statement of retained earnings

Ingehouden winst in het begin van het boekjaar. Er moet een afzonderlijke vermelding opgenomen worden voor de schatting van de retained earnings die voortvloeien uit de herwaardering van de activa en passiva
Netto winst (verlies) voor het boekjaar
Toevoeging aan wettelijke reserves en discretionaire reserves tijdens het boekjaar
Uitkering van de winst aan de aandeelhouders tijdens het boekjaar
Retained earnings op het einde van het boekjaar. Er moet een afzonderlijke vermelding opgenomen worden voor de schatting van de retained earnings die voortvloeien uit de herwaardering van de activa en passiva

Bron: Tag El-Din (2004, p. 13)

De financiële staat van de changes in owner's equity moet volgens Tag El-Din (2004) de volgende aspecten inhouden (zie tabel 3.8).

Tabel 3.7: Changes in owner's equity

Gestort kapitaal, wettelijk en discretionaire reserves en de retained earnings in het begin van het boekjaar. Er moet een afzonderlijke vermelding opgenomen worden voor de schatting van de winst die voortvloeit uit de herwaardering van de activa en passiva
Kapitaal bijdrage van de aandeelhouders gedurende het boekjaar
Netto winst (verlies) van het boekjaar
Uitkeringen aan de aandeelhouders tijdens het boekjaar
Toename (afname) in het wettelijk en discretionaire reserves tijdens het boekjaar
Gestort kapitaal, wettelijk en andere discretionaire reserves en retained earnings op het einde van het boekjaar. Er moet een afzonderlijke vermelding opgenomen worden voor de schatting van de retained earnings die voortvloeit uit de herwaardering van de activa en passiva

Bron: Tag El-Din (2004, p. 12)

3.5.5 De financiële staat die de gevolgen van de wijzigingen aangeeft in het restricted investments

De statement of restricted investments moet de volgende elementen bevatten:

1. Saldo van de restricted investments rekening in het begin van het boekjaar. Er moet een afzonderlijk vermelding opgenomen worden inzake de waarde wijzigingen van de restricted investments.
2. Het aantal beleggingen en de waarde van deze beleggingen in elke portefeuille in het begin van het boekjaar
3. Aandelen die tijdens het boekjaar worden uitgegeven
4. Indirecte productiekosten, indien deze er zijn
5. Aankoop van rechten voor deelneming tijdens de duur van het contract
6. Het aandeel van de winst dat de instelling toekomt
7. De winst/verlies rekeningen van de restricted investments. Afzonderlijk moeten de wijzigingen in liquide middelen vermeld worden.
8. Het aantal beleggingen en de waarde van deze beleggingen in elke portefeuille op het einde van het boekjaar

Bron: Tag El-Din (2004, p. 13)

3.5.6 De financiële staat van de *zakat*

Deze financiële staat bevat de bronnen van de *zakat*. Deze zijn reeds in het tweede hoofdstuk in detail besproken.

3.5.7 De financiële staat van het *qard fonds*

In deze financiële staat moeten de bronnen en de middelen van de *qard fonds* opgenomen worden. Een *qard* lening is een rentevrije lening waarbij de lener het geleende geld voor een bepaalde periode kan gebruiken en op het einde van de periode hetzelfde bedrag moet terug geven aan de kredietverstrekker. In de financiële staat moeten de bronnen en de middelen van het *qard fonds* opgenomen worden (Tag El-Din, 2004).

3.6 The Malaysian Accounting Standards Board (MASB)

In dit onderdeel wordt de Malaysian Accounting Standards Board (MASB) besproken. Dit is een instelling die belast is met het opstellen van standaarden voor de jaarrekeningen rekening houdend met de islamitische vereisten.

Er zijn twee manieren voor het ontwikkelen van een conceptueel raamwerk voor islamitisch accounting. Een eerste manier is deductief te werk gaan, in dit geval worden de standaarden afgeleid uit de verschillende islamitische principes, concepten en doelstellingen. Een tweede manier is de reeds ontwikkelde concepten in de accounting te testen aan de sharia. De MASB heeft deze tweede methode toegepast (Napier, 2007).

In dit deel van de thesis wordt de historiek, de boekhoudprincipes en de standaarden van de MASB besproken.

3.6.1 Historiek van de verschillende accounting instellingen in Maleisië

De historiek van de verschillende instellingen kunnen we terug vinden op websites van deze instellingen. Daarnaast geeft Sood (2006) ook een kort overzicht van de verschillende accounting instellingen in Maleisië.

De MASB heeft twee voorgangers gehad, deze zijn de Malaysian Institute of Certified Public Accountants (MICPA) en de Malaysian Institute of Accountants (MIA). Het ontwikkelen van accounting standaarden was tot 1987 alleen de verantwoordelijkheid van de MICPA. Na deze datum werd de MIA ook actief betrokken bij dit proces. De accounting praktijken in Maleisië zijn onderworpen aan de wettelijke regelgeving, namelijk de Companies Act van 1965

Op 26 juli 1958 werd de MICPA opgericht. In de periode van 1958 tot 1976 waren er nog geen wetten en regels uitgevaardigd voor het accountingproces in Maleisië. Tijdens deze jaren werden de accountants vooral opgeleid door buitenlandse instellingen, deze helpende hand kwam van het Verenigd Koninkrijk, Australië en van de big auditing bedrijven. De eerste twee accounting standaarden, "Recommendations on the Presentation of the Accounts" en "Audit Report and Qualifications" werden in 1972 uitgevaardigd. De overheid kwam ook tot het besef dat er een gebrek was aan accounting en rapporteringregels en heeft de MICPA verzocht om deze materie gedetailleerd te behandelen. Tijdens de jaren 1970-1980 heeft de MICPA een comité opgericht om samen met de centrale bank, de Capital Issues Committee (een onderdeel van het financieel ministerie) en de Kuala Lumpur Stock Exchange standaarden te formuleren. De IAS standaarden werden door deze instellingen als leidraad genomen. Het doel hiervan was deze standaarden aan te passen aan de wetten en regels van het land. Na de jaren tachtig werd de aandacht gevestigd op zaken die uniek zijn aan de Maleisische omgeving en waarvoor geen IAS standaarden werden geformuleerd. Deze handeling heeft geleid tot de ontwikkeling van acht Malaysian Accounting Standards (MAS). Het formuleren van standaarden was alleen de verantwoordelijkheid van de MICPA, totdat in 1985 de MIA hierbij ook betrokken werd. Het huidige takenpakket van de MICPA is terug te vinden in bijlage 1.

In 1967 werd de Malaysian Institute of Accountants (MIA) opgericht. Dit was de enige wettelijke instelling die bevoegd was voor de regulering van het accountantsberoep en het registreren van de accountants in Maleisië. In 1987 werd op de jaarlijkse algemene vergadering van de overheid besloten om de MIA een actieve rol toe te kennen bij het ontwikkelen van regels en standaarden. De MIA startte met het aanpassen van de standaarden die door de MICPA geformuleerd waren. In de latere jaren heeft de MIA zijn eigen middelen ontwikkeld voor het formuleren van standaarden. Bij dit proces werd er zoals bij de MICPA de IAS standaarden als leidraad gebruikt. Indien er geen IAS standaard bestond om als leidraad te nemen, werd er samen met de MICPA gewerkt voor het formuleren van een standaard. Zoals de MICPA is de MIA ook actief op internationaal niveau, de instelling heeft een lidmaatschap bij de Public Sector Committee of the International Federation of Accountants (IFAC) en de Asean Federation of Accountants (AFA). Het huidige takenpakket van de MIA is terug te vinden in bijlage 2.

In 1989 was er een samenwerking tussen de MICPA en de MIA, die geleid heeft tot de oprichting van het Common Working Technical Committee. Het takenpakket van dit comité bestond uit het herzien en ontwikkelen van accounting en auditing standaarden. Deze samenwerking is niet altijd van een leien dak verlopen, zo waren er verschillende meningen over de uitwerking van bepaalde standaarden. De verschillende meningsverschillen hebben geleid tot conflicten tussen de MICPA en de MIA, waardoor er een concurrentiesfeer gecreëerd werd tussen deze instellingen. Dit heeft geleid tot de ontbinding van de Common Working Technical Committee. Sindsdien handelen de MICPA en de MIA apart en hebben deze instellingen geen significante bijdrage aan de accounting regelgeving in Maleisië.

Er was nood aan een nationale instelling voor het formuleren van accounting standaarden zodat er verzekerd kon worden dat de jaarrekeningen consistent werden opgesteld. Daarnaast hebben de verschillende conflicten tussen de MICPA en de MIA ook geleid tot de oprichting van de MASB in het kader van de Financial Reporting Act 1997⁵. De MASB heeft verschillende taken, maar de belangrijkste taken zijn het ontwikkelen van accounting en financiële rapporteringstandaarden, in samenwerking met de Financial Reporting Foundation (FRF) en het verbeteren van de kwaliteit van de financiële rapportering. Om deze standaarden te kunnen formuleren moet de MASB eerst bepalen wat financiële rapportering juist inhoudt. Zo definieert de MASB de financiële rapportering als volgt:

"A process through which appropriate information is communicated to users which assists them to assess whether an entity is operating within the bounds of Shariah and fulfilling its responsibilities to the society and the environment and for the users to make decisions that would persuade the entity to fulfill or to continue to fulfill those responsibilities." Bron: Website van de MASB, <http://www.masb.org.my/>

Het volledige takenpakket en het bestuur van de MASB is terug te vinden in bijlage 3.

---

⁵ The Financial Reporting Act 1997 is een wet die opgesteld is voor de oprichting van de MASB en de FRF. Deze wet voorziet in de functies en bevoegdheden van de MASB en de FRF en de zaken die hiermee verbonden zijn.

3.6.2 The Financial Reporting Foundation (FRF)

De Financial Reporting Foundation (FRF) is in het kader van de Financial Reporting Act 1997 opgericht. De voornaamste verantwoordelijkheid van de FRF is het uitvoeren van controle over de activiteiten van de MASB. De FRF is de bron van ideeën voor de MASB bij het opstellen van standaarden, zo geeft de FRF advies aan de MASB bij het ontwikkelen van standaarden. Het is niet de primaire verantwoordelijkheid van de FRF voor het formuleren van standaarden, dit is vooral de verantwoordelijkheid van de MASB. De FRF wordt als de "parent" instelling beschouwd van de MASB. Het takenpakket, het bestuur en de functies van de FRF zijn terug te vinden in bijlage 4.

De bestuursleden van de MASB en de FRF worden aangesteld door het ministerie van financiën en kunnen ook ontslagen worden door het ministerie. Het ministerie heeft ook de macht om de taken en functies van de MASB en FRF te wijzigen binnen het kader van de Financial Reporting Act 1997 en kan elk moment informatie van beide instellingen opvragen. Kortweg kan er gezegd worden dat zowel de MASB als de FRF onder de controle vallen van het ministerie van financiën. De bestuursleden werken ook parttime voor de MASB, dit wil zeggen dat ze naast hun taak als bestuurslid ook andere functies mogen beoefenen (Sood, 2006). Deze werking van het MASB heeft ook nadelen, Sood (2006) geeft in zijn studie deze nadelen weer. Ten eerste mogen de bestuursleden een functie beoefenen buiten de MASB. Dit kan de onafhankelijkheid van de bestuursleden in gedrang brengen. De bestuursleden kunnen zich laten beïnvloeden door de standpunten en de belangen van de organisatie waarin ze naast de MASB ook actief zijn. Dit kan leiden tot een vertekend beeld (bias) bij het formuleren van de standaarden. Een ander aspect dat de onafhankelijkheid van de bestuursleden kan verzwakken is het feit dat deze aangesteld worden door het ministerie van financiën.

3.6.3 De boekhoudprincipes van de MASB

Onder sectie 2.3 zijn de boekhoudprincipes volgens het islamitische model besproken. Iskandar et al. (2004) beschrijven in hun studie de principes die de MASB toepast. Deze worden hieronder beschreven.

1. Continuïteitsprincipe

De MASB gaat ervan uit dat de jaarrekeningen opgesteld worden in de veronderstelling dat de instellingen zullen voort blijven bestaan in de nabije toekomst.

2. Stabiele munteenheid

De munteenheid in Maleisië is de Malaysian ringgit. Wijzigingen in de koopkracht van deze munteenheid worden niet opgenomen in de boekhouding.

3. Periodiciteitprincipe

De jaarrekeningen bevatten belangrijke informatie over de instelling. Volgens de MASB moeten de jaarrekeningen van de instellingen regelmatig openbaar gemaakt worden.

4. Conservatisme

Volgens de MASB is het noodzakelijk om te voorzien in alle mogelijke verliezen en de niet gerealiseerde winsten niet te erkennen. De activa en de schulden moeten gewaardeerd worden rekening houdend met onzekerheden en er wordt eerder een onderwaardering geprefereerd dan een overwaardering.

5. Waarderingsmethode

Om de jaarrekeningen zo objectief mogelijk te houden, gebruiken instellingen in Maleisië vooral de historische kostprijs als waarderingsmethode.

6. Realisatie principe

Volgens de MASB worden de inkomsten gerealiseerd wanneer er een stijging is in de toekomstige economische voordelen. Deze stijging is gerelateerd aan een stijging in de activa of een daling in de schulden.

7. Matching principe

Volgens de principes van de MASB moeten de uitgaven in de jaarrekening opgenomen worden in dezelfde periode als de bijhorende inkomsten.

8. Volledige openbaarmaking

De MASB geeft geen specifieke definitie aan volledige openbaarmaking, maar vereist wel dat de informatie in de jaarrekeningen in de grenzen van materialiteit en kosten openbaar gemaakt moet worden.

3.6.4 De standaarden van de MASB

In de beginfase dat de MASB actief was, heeft deze in totaal 24 standaarden (IAS en MAS) overgenomen en aangepast. Deze standaarden werden beschouwd als goedgekeurde accounting standaarden, totdat deze werden opgeheven of een nieuwe MASB standaard werd ontwikkeld. De MASB heeft ook zelf standaarden geformuleerd. Hiervoor heeft de MASB verschillende bestaande standaarden, waaronder de IAS standaarden, als leidraad genomen.

Naast de vermelde taken van de MASB in bijlage 3, ontwikkelt de MASB ook een conceptueel kader. In dit kader bestudeert de MASB de omgeving waarin accounting wordt toegepast. Het is mogelijk om af te wijken van de geformuleerde standaarden, maar dan moet dit gemotiveerd worden en moet dit ook in het belang zijn van de nationale economie. Het conceptueel kader probeert de accounting kwesties in een snel ontwikkelende economische omgeving up to date te houden. De doelstellingen van dit conceptueel kader zijn terug te vinden in bijlage 5.

In Maleisië zijn de ondernemingen verplicht om de standaarden van de MASB toe te passen. Er wordt wel een uitzondering voorzien voor buitenlandse bedrijven die op de beurs in Maleisië actief zijn. Voor deze bedrijven is het toegestaan om internationale erkende standaarden toe te passen. Op de website van de MASB (<http://www.masb.org.my/>) kunnen we de standaarden opgesteld door de MASB raadplegen. De standaarden worden opgedeeld in twee groepen:

1. MASB Approved Accounting Standards for Private Entities
2. MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities

3.6.4.1 MASB Approved Accounting Standards for Private Entities

Een privé entiteit wordt volgens de MASB omschreven als een besloten vennootschap (private company) die:

1. Niet verplicht is om een jaarrekening op te stellen en te publiceren onder de wet beheerd door de Securities Commissie of de Bank Negara Malaysia.
2. Geen dochteronderneming of partner is van een onderneming die verplicht is om jaarrekeningen op te stellen en te publiceren onder de wet beheerd door de Securities Commission of de Bank Negara Malaysia.

De standaarden die van toepassing zijn voor deze ondernemingen zijn in bijlage 6 terug te vinden. Deze standaarden zijn consistent met de overeenkomstige IAS standaarden, op een paar uitzonderingen na. Deze uitzonderingen worden niet verder behandeld in deze eindverhandeling, maar voor de volledigheid zijn deze uitzonderingen opgenomen in de bijlagen (zie bijlage 7).

3.6.4.2 MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities

De MASB heeft ook nog standaarden geformuleerd voor "entities other than private entities". Bij het opstellen van deze standaarden werden internationale voorschriften en bepalingen in acht genomen, maar toch werden deze niet volledig in rekening gebracht met de IAS/IFRS standaarden.

Op 1 januari 2012 zijn deze standaarden volledig in convergentie gebracht met de IAS/IFRS standaarden. Dit heeft verschillende voordelen met zich meegebracht. Ten eerste zullen Maleisische ondernemingen meer op internationaal niveau kunnen handelen en daarnaast zal er meer aandacht komen van buitenlandse investeerders. Vervolgens zal deze convergentie ook leiden tot meer transparantie en zal het makkelijker zijn om de jaarrekeningen te vergelijken op internationaal niveau.

Deze standaarden zijn terug te vinden in bijlage 8.

Naast het formuleren van standaarden die overeenkomstig zijn met de internationale standaarden, verricht de MASB, in samenwerking met de *Islamic Technical Unit* (ITU) en een werkgroep (WG-36 - Islamic Financial Reporting), ook onderzoek naar islamitische aspecten die een invloed hebben op de boekhouding. De ITU is een eenheid van het secretariaat van de MASB die de MASB ondersteunt bij het onderzoek naar deze islamitische aspecten. Anderzijds geeft WG-36 advies aan de MASB over de bestaande standaarden en standaarden die in ontwikkelingsfase zijn. De standaarden die in bijlage 6 en bijlage 8 zijn opgenomen, zijn in overeenstemming met de internationale standaarden. Voor bepaalde specifieke aspecten die eigen zijn aan het islamitische model zijn er geen internationale standaarden ontwikkeld. Voor deze aspecten heeft de MASB *technical releases* opgesteld. Dit zijn aanvullingen op de goedgekeurde standaarden van het MASB. Voor deze specifieke aspecten heeft de MASB vier *technical releases* opgesteld, deze zijn de volgende:

- *TR i – 1: Accounting for Zakat on Business*
- *TR i – 2: Ijarah*
- *TR i – 3: Presentation of Financial Statements of Islamic Financial Institutions*
- *TR i – 4: Shariah Compliant Sale Contracts*

Hieronder volgt een korte beschrijving van deze *technical releases*. De volledige documenten van de *technical releases* zijn niet beschikbaar via de website, enkel een korte samenvattingen van deze *technical releases* zijn beschikbaar, deze samenvattingen worden hieronder besproken.

- *TR i - 1: Accounting for Zakat on Business*

Het doel van deze *technical release* wordt als volgt beschreven:

The objective of this Technical Release is to prescribe the accounting treatment and presentation for zakat on business in the financial statements of entities that pay zakat. It sets out the overall considerations as well as requirements pertaining to the recognition and assessment of zakat, determination of zakat base used in the zakat assessment, presentation, measurement and disclosure of zakat information in the financial statements (MASB, Technical Release i – 1).

Het islamitische principe van *zakat* is reeds in detail beschreven (zie hoofdstuk 2) en komt overeen met deze *technical release*, toch zijn er enkele aanvullingen terug te vinden in deze *technical release*. Om de *zakat* te bepalen voorschrijft de MASB twee methoden, de *adjusted working capital method* en de *adjusted growth method*. De eerste methode bepaalt de *zakat* door 2.5% te

berekenen op de vlottende activa verminderd met de activa die niet onderhevig zijn aan *zakat* en de schulden. De tweede methode bepaalt de *zakat* door 2.5% te berekenen op het eigen vermogen en lange termijn schulden minus *property, plant and equipment* en de materiële vaste activa. Het bedrag dat als *zakat* betaald moet worden, wordt als een kost opgenomen in de resultatenrekening. Daarnaast moet de onderneming de methode die gebruikt werd voor het berekenen van de *zakat*, de verantwoordelijkheid van de onderneming voor het betalen van *zakat* en de componenten die gebruikt werden voor het berekenen van de *zakat* ook opnemen in de jaarrekeningen (MASB, *Technical Release i – 1*).

- TR *i – 2: Ijarah* (leasing)

Het doel van deze *technical release* wordt als volgt beschreven:

The objective of this Technical Release is to provide guidance on the application of MASB approved accounting standards to transactions and events based on Ijarah (MASB, Technical Release i – 2).

Zoals er in het tweede hoofdstuk vermeld is, is de Ijarah contract te vergelijken met de leasing. Voor de leasing is er reeds MASB standaard ontwikkeld, namelijk MASB 10 (MASB, *Technical Release i – 2*).

- TR *i – 3: Presentation of Financial Statements of Islamic Financial Institutions (IFI)*

Het doel van deze *technical release* wordt als volgt beschreven:

The objective of this Technical Release is to lay down the basis for the presentation and disclosure of financial statements of Islamic financial institutions that conduct Islamic banking activities. This Technical Release sets out the overall considerations for the presentation and disclosure of the financial statements specific to these institutions in order to ensure comparability of these statements with those in previous periods and with those of other Islamic financial institutions. In addition, this Technical Release provides guidelines for the structure, and basis of the content of financial statements to ensure conformity with Shariah requirements. It also prescribes minimum disclosure requirements. The recognition, measurement, and disclosure of specific Islamic based transactions and events will be dealt with in other MASB Islamic accounting pronouncements (MASB, Technical Release i – 3).

Deze *technical release* beschrijft de documenten die in de jaarrekeningen van IFI opgenomen moeten worden. Ten eerste is er de balans van de IFI. Deze moet de activa, schulden en het vermogen van de IFI weergeven. Vervolgens is er de resultatenrekening, waarin een onderverdeling van de kosten en opbrengsten gemaakt wordt. In bijlage 9 wordt de onderverdeling van deze documenten weer gegeven.

De IFI wordt ook aangemoedigd om de winsten en de kosten, die werden gecreëerd door het uitvoeren van activiteiten die verboden zijn volgens de islamitische wetten, te vermelden. Zowel

het bedrag van deze activiteiten als de manier waarop deze verwijderd werden uit de jaarrekeningen moeten vermeld worden in de toelichting (MASB, *Technical Release i – 3*).

- TR *i – 4*: Shariah Compliant Sale Contracts

Het doel van deze *technical release* wordt als volgt beschreven:

The objective of this Technical Release is to provide guidance on the application of MASB approved accounting standards to transactions and events based on a Shariah compliant sale contract (MASB, Technical Release i – 4).

De kost van een aangekocht goed (door middel van een contract die voldoet aan de voorwaarden sharia) wordt geboekt als een actief onder de volgende voorwaarden:

- De toekomstige economische voordelen van het goed zullen naar de instelling vloeien
- De kost van het goed is op een betrouwbare wijze gemeten

Bron: *Technical release i-4*, raadpleegbaar via de site van de MASB

Indien er geen toekomstige voordelen van het goed zullen toekomen aan de instelling wordt dit goed niet als een actief beschouwd. Toch voor administratieve doeleinden kan er een nota opgemaakt worden van de aankoop om aan te tonen dat er een transactie heeft plaats gevonden.

De MASB behandelt ook contracten die interest inhouden. Volgens de MASB mag er gebruik gemaakt worden van een variabele rente. In de beginjaren werd er gewerkt met een vaste rente. Hierdoor was de waarde van het contract, op het moment waarop deze werd opgesteld, al vastgelegd. Deze vaste rente werd toegepast om in de toekomst onzekerheid (*gharar*) over de waarde van het contract weg te werken. Dit werd riskant bij het financieren van lange termijn projecten, waardoor er nu ook met een variabele interest gewerkt wordt. Het gebruik van interest wordt dus door het MASB wel toegelaten. Volgens het MASB vallen deze contracten niet onder de categorie van leningen met interest, maar worden ze beschouwd als een vorm van financiering. De MASB formuleert financieren als volgt:

"to provide financial assistance for another party to obtain ownership of an asset" Bron: *Technical release i-4*

Het is duidelijk dat de MASB de IAS/IFRS standaarden als leidraad neemt en bij het opstellen van de eigen standaarden zich baseert op de IAS/IFRS. Daardoor komen de standaarden van de MASB ook overeen met de IAS/IFRS standaarden. Voor aspecten die eigen zijn aan het islamitische model, zoals zakat, formuleert de MASB technical releases. Er kan gezegd worden dat de MASB wel rekening houdt met de islamitische vereisten, maar zich er toch niet 100% aan houdt. Om op de internationale markt actief te kunnen zijn, moet is het toch belangrijk dat men de internationale standaarden toepast. Hiervoor formuleert de MASB standaarden die in overeenstemming zijn met de internationale standaarden.

Hoofdstuk 4: Praktijkonderzoek

In dit hoofdstuk van de eindverhandeling wordt het verrichte onderzoek besproken. Dit hoofdstuk is opgedeeld in vier secties. De eerste sectie behandelt het doel van het onderzoek. In de tweede sectie wordt de onderzoeksopzet besproken. Vervolgens wordt er in de derde sectie de eigen verwachtingen in verband met de resultaten van het onderzoek besproken. Tot slot komt er in de vierde sectie de behandeling van de resultaten van het onderzoek aan bod.

4.1 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is na te gaan of de islamitische ondernemers in België enig idee hebben over wat islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel inhouden. Zoals ook in het literatuurgedeelte van deze eindverhandeling is aangegeven, zijn de islamitische banken minder hard getroffen door de wereldwijde financiële crisis dan de conventionele banken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de islamitische banken meer in de belangstelling zijn gekomen. In de islamitische landen worden er steeds meer islamitische banken opgericht, maar ook bij ons in België is er steeds meer interesse voor islamitisch bankieren. Daarnaast hebben verschillende auteurs hier rond onderzoek verricht. Islamitisch bankieren is dus een *hot* topic, maar men kan zich de vraag stellen of de islamitische ondernemers in België zich er wel van bewust zijn wat islamitisch bankieren juist is. Daarnaast is het ook interessant om na te gaan of er vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers, gevestigd in België, vraag is naar de producten en diensten die de islamitische banken aanbieden. Naast het topic islamitisch bankieren werd er in de literatuur van deze eindverhandeling het islamitische boekhoudmodel besproken. Dit model is gebaseerd op de islamitische wetten en vereisten en de transacties die gebeuren volgens deze wetten en vereisten moeten natuurlijk ook geregistreerd worden. In België moeten de ondernemers de Belgische wetten toepassen bij het opstellen van de boekhouding en is het dus niet mogelijk om de islamitische vereisten en wetten na te leven. Het is interessant om na te gaan op welke manier de islamitische ondernemers in België bepaalde islamitische vereisten en wetten toepassen en welk beeld ze hebben van het islamitische boekhoudmodel.

4.2 Onderzoekopzet

In deze sectie wordt de opzet van het onderzoek besproken.

4.2.1 Keuze voor het afleggen van schriftelijke enquêtes

Voor het praktijkonderzoek werd er gebruik gemaakt van enquêtes. Dit heeft zowel voordelen als nadelen.

De voordelen van het afleggen van enquêtes zijn de volgende:

- Gemakkelijk te verwerken
- Veralgemeenbaar bij een voldoende grote steekproef
- Voor de respondenten is het invullen van enquêtes makkelijk, ze moeten nauwelijks schrijven
- Snelle en efficiënte manier voor het verwerven van informatie
- De respondent leest de vragen zelf, waardoor er geen vertekening ontstaat door de onderzoeker

Enkele nadelen die verbonden zijn aan het afleggen van enquêtes zijn de volgende:

- Er wordt enkel antwoord gegeven op de gestelde vragen, er wordt geen dialoog aangegaan (bv. interview). Er bestaat de kans dat de onderzoeker bepaalde aspecten over het hoofd heeft gezien die bij een diepgaande interview aangehaald kunnen worden door de respondent zelf, wat als bijkomende informatie kan dienen.
- Om de enquête snel te af te ronden, bestaat er de kans dat de respondent snel over de vragen heen zal gaan en de vragen verkeerd zal interpreteren. Dit kan leiden tot vertekening.
- De respondent kan tijdens het invullen van de enquête ook bezig zijn met andere zaken waardoor er geen volledige concentratie is. Ook dit kan leiden tot vertekening.

4.2.2 Selectie van de respondenten

Het praktijkonderzoek werd tot stand gebracht gebruik makend van enquêtes met islamitische ondernemers gevestigd in België. De respondenten voor het onderzoek zijn van Turkse en Marokkaanse afkomst.

Voor het onderzoek werd er de afbakening 'ruimte' gehanteerd. Dit wil zeggen dat de islamitische ondernemers die een bijdrage hebben geleverd tot het onderzoek, gevestigd zijn in de provincie Limburg. Indien we de studie van de FOD Economie raadplegen, is het op te merken dat er een groot aantal van de allochtonen van Marokkaanse of Turkse afkomst gevestigd zijn in Limburg. Volgens deze studie zijn er in totaal 2004 personen van Marokkaanse afkomst gevestigd in Limburg en 5076 personen van Turkse origine. Volgens de cijfergegevens is het merendeel van deze personen gevestigd in de gemeenten Maasmechelen, Genk, Heusden en Beringen. Hierdoor hebben vele islamitische ondernemers hun zaak ook in deze gemeenten geopend.

De islamitische ondernemers zijn qua ligging geconcentreerd in een bepaald gebied in deze gemeenten. In de geselecteerde gemeenten zijn dit de volgende straten/wijken:

- Maasmechelen: Oude Baan en Pauwengraaf
- Genk/Waterschei: Sint – Martinusplein / Stalenstraat
- Heusden: Koolmijnlaan
- Beringen: Koolmijnlaan en Stationsstraat

De respondenten zijn ad random gekozen. Het doelcijfer was 40 respondenten te hebben voor dit onderzoek. Om dit te realiseren zijn er 60 enquêtes uitgedeeld aan islamitische ondernemers die een zaak hebben in één van de bovenvermelde vier gemeenten. Het feit dat de islamitische ondernemers geconcentreerd zijn qua ligging was een groot voordeel. Hierdoor was het makkelijk om de islamitische ondernemers te traceren in de vier gemeenten en de enquêtes uit te delen. Ik heb ervoor dus gekozen om de enquêtes uit te delen en niet ter plekke af te leggen. Dit gaf de islamitische ondernemers de mogelijkheid om de enquête op een rustig moment in te vullen en niet tijdens de werkuren. De uitgedeelde enquêtes werden een korte tijdspanne na het uitdelen terug opgehaald. Van de 60 islamitische ondernemers waren er een aantal die de enquête niet hebben ingevuld. Hierdoor zijn er van de 60 enquêtes 46 ingevuld opgehaald. Dit resultaat is zeer positief, want het is hoger dan het streefdoel dat ik voor ogen had. Het uitdelen en ophalen van de enquêtes is gebeurd in de periode van 1 augustus tot en met 8 augustus. De verwerking van de verkregen gegevens gebeurde via het programma Excel.

4.2.3 Eigen verwachtingen

De enquête heeft betrekking op twee grote onderwerpen, enerzijds islamitisch bankieren en anderzijds het islamitische boekhoudmodel. Bankieren volgens de regels van de Islam komt steeds meer in het daglicht en er wordt steeds meer over gesproken. Islamitisch bankieren kent ook reeds zijn intrede in Europa. Zoals in het literatuurgedeelte van deze eindverhandeling is aangehaald, worden er seminaries gegeven over wat het islamitische financieringsmodel en islamitisch bankieren juist inhouden. Daarnaast is er ook veel onderzoek gedaan over deze twee topics. Volgens mij zal er uit de enquêtes blijken dat er wel kennis is over islamitische bankieren. Naar mijn mening zullen de islamitische ondernemers kennis hebben over de producten en diensten die de islamitische banken aanbieden. De intrestvrije lening zal volgens mij de meest bekende zijn. Daarnaast zullen de islamitische ondernemers ook kennis hebben over de ethische principes die aan de basis van het islamitische financieringsmodel liggen.

Het islamitische boekhoudmodel daarentegen zal minder bekend zijn naar mijn mening. Aan het islamitische boekhoudmodel wordt ook niet veel aandacht besteed en er is ook niet veel onderzoek naar verricht zoals bij islamitisch bankieren. Om het islamitische boekhoudmodel te begrijpen, moet je ook een boekhoudkundige kennis hebben. Uit eigen ervaring weet ik dat het educatieniveau zowel bij de Marokkaanse als de Turkse gemeenschap lager ligt in vergelijking met de autochtone gemeenschap. Er zullen maar weinig islamitische ondernemers zijn die een boekhoudkundige kennis hebben, waardoor de islamitische ondernemers niet veel kennis zullen hebben over dit model volgens mij.

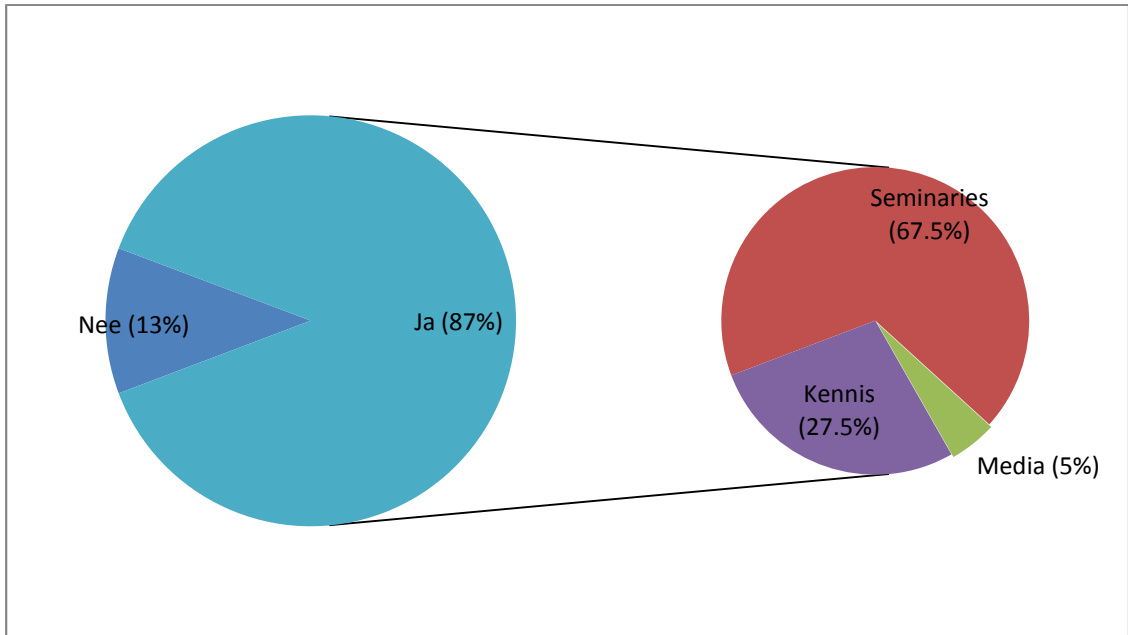
4.3 Resultaten van het onderzoek

- Kennis over islamitisch bankieren

Het is opvallend dat het merendeel van de respondenten al eens over islamitisch bankieren heeft gehoord. Indien we dit in cijfers gieten, hebben in totaal 40 respondenten al eens gehoord van islamitisch bankieren, terwijl zes respondenten er geen weet van hadden. Indien we dit omzetten in een percentage, is dit respectievelijk 87% en 13%. Persoonlijk vind ik 87% vrij hoog. Het is interessant om eens na te gaan hoe het komt dat dit percentage zo hoog is. Ten eerste organiseren verschillende verenigingen en organisaties seminaries rond islamitisch bankieren om zo informatie omtrent dit onderwerp te geven. Zo heeft er een seminarie aan de Universiteit Hasselt plaatsgevonden over islamitisch bankieren. Deze seminarie is door de vereniging de Belgische Islamitische Federatie (*Belçika İslam Federasyonu* - BIF) georganiseerd en ging door op 15 februari 2012. Naast deze seminarie hebben ook nog verscheidene andere seminaries plaatsgevonden om het onderwerp bekend te maken bij de gemeenschap. In totaal hebben 27 respondenten (van de 40 die al eens gehoord hebben van islamitisch bankieren) informatie verkregen door de seminaries die georganiseerd worden. Het zijn niet alleen deze seminaries die ervoor zorgen dat islamitisch bankieren bekend wordt onder de maatschappij.

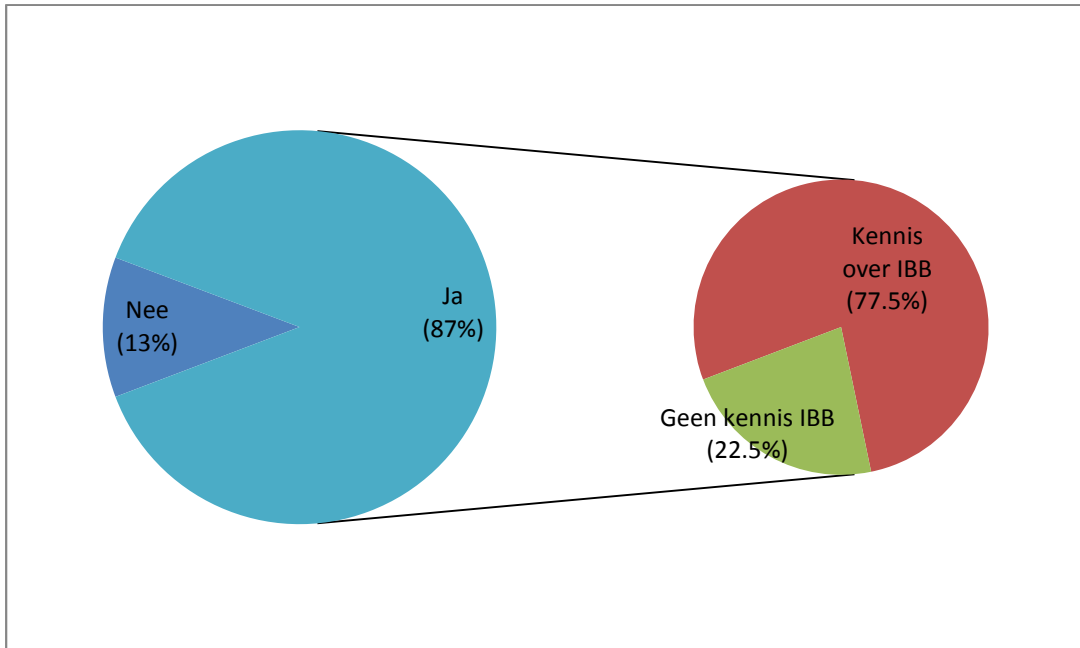
Ten tweede geven de mensen zelf hieromtrent ook informatie door. Zo wordt er steeds meer gesproken over islamitisch bankieren, waardoor meer en meer mensen kennis vergaren over islamitisch bankieren. Elf respondenten (27.5%) hebben op deze manier kennis opgedaan over islamitisch bankieren. De resterende twee respondenten (5%) hebben informatie over islamitisch bankieren verkregen door de media. In de media wordt er ook steeds meer aandacht gegeven aan islamitisch bankieren. Zo verschijnen er artikels in zowel Vlaamse als vreemde kranten rond dit onderwerp. Er kan aangenomen worden dat islamitisch bankieren toch vrij goed gekend is bij de islamitische ondernemers. Indien we deze cijfergegevens in een diagram plaatsen, bekomen we de volgende figuur (zie figuur 4.1):

Figuur 4.1: Kennis over islamitisch bankieren

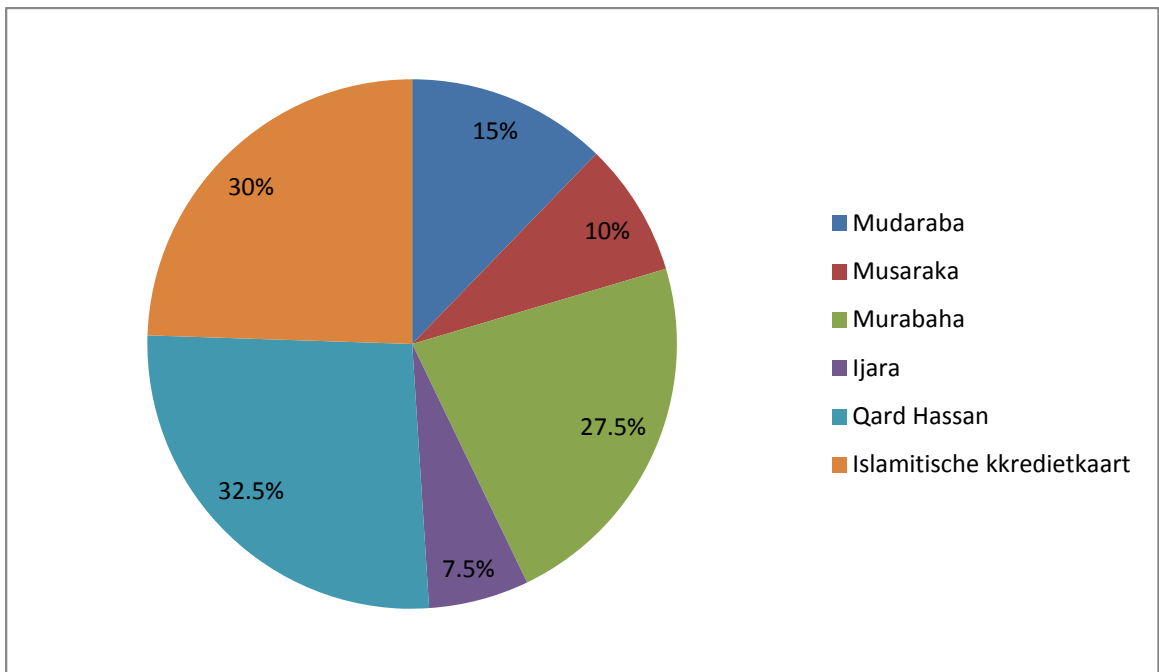
Van de 40 respondenten die al eens over islamitisch bankieren gehoord hadden, zijn er 31 (77.5%) die weten dat er een islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk is opgericht. Deze gegevens worden in figuur 4.2 weergegeven. Dit is naar mijn mening ook een hoog cijfer. Het beeld dat deze cijfergegevens bij mij opwekken, is dat de islamitische ondernemers, die meegewerkt hebben aan de enquête, actief bezig zijn in het verwerven van informatie rond islamitisch bankieren. Een groot deel van de respondenten doen alle moeite om de seminaries in verband met dit onderwerp bij te wonen. Dit wil ook zeggen dat er vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers interesse is in islamitisch bankieren en de manier van handelen van deze banken.

Figuur 4.2: Kennis over de islamitische bank in het Verenigd Koninkrijk, de IBB

Uit het onderzoek blijkt ook dat de islamitische ondernemers kennis hebben over de financiële instrumenten die de islamitische banken aanbieden. De cijfergegevens die hierover zijn verkregen zijn opgenomen in de onderstaande figuur (figuur 4.3).

Figuur 4.3: Kennis over de financiële instrumenten van de islamitisch banken

Zoals uit de bovenstaande figuur (figuur 4.3) op te merken is, is de *qard hassan* de meest bekende financiële instrument van de islamitisch bank. *Qard hassan* is een interestvrije lening. Dit kan erop wijzen dat er een grote vraag is naar een interestvrije lening vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers. Dit kan ook gezegd worden voor de

islamitische kredietkaart. Bij het gebruik van de gewone bekende kredietkaart moet er interest betaald worden. Een groep islamitische ondernemers zijn van mening dat het betalen van interest in strijd is met hun geloof. Dit leidt tot een toenemende interesse in een interestvrije lening en kredietkaart.

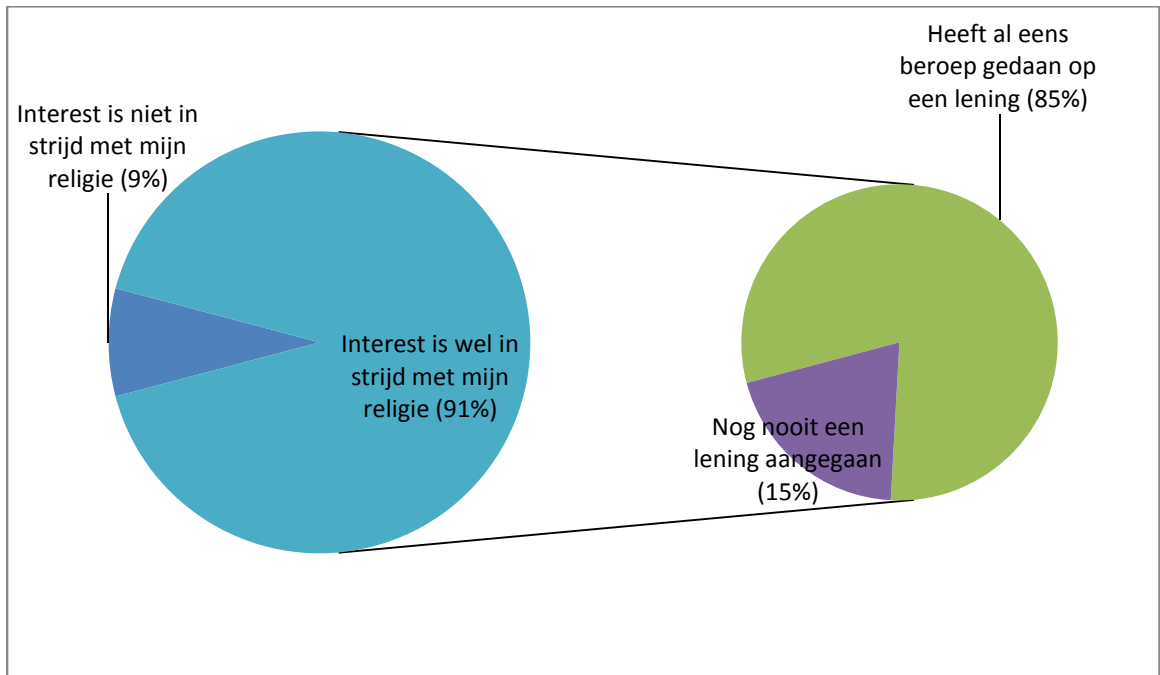
Het *murabaha* contract is ook gekend bij de islamitische ondernemers. Dit is het contract waar de bank een goed gaat aankopen op vraag van de klant en nadien het goed doorverkoopt aan de klant tegen de aankoopprijs vermeerderd met een mark up. Ook hier kan gezegd worden dat er vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers vraag is naar dit type contract. Ondernemers moeten constant investeren en om te investeren heb je geld nodig. In plaats van een lening aan te gaan met interest, zouden ze liever een *murabaha* contract aangaan waar geen interest in verwerkt is.

De andere contracten die opgenomen zijn in figuur 4.3 zijn gekend door een beperkt aantal islamitische ondernemers. Het kan zijn dat de islamitische ondernemers informatie over deze contracten hebben gehoord tijdens seminars en dit hun bij is gebleven.

- Interest en leningen

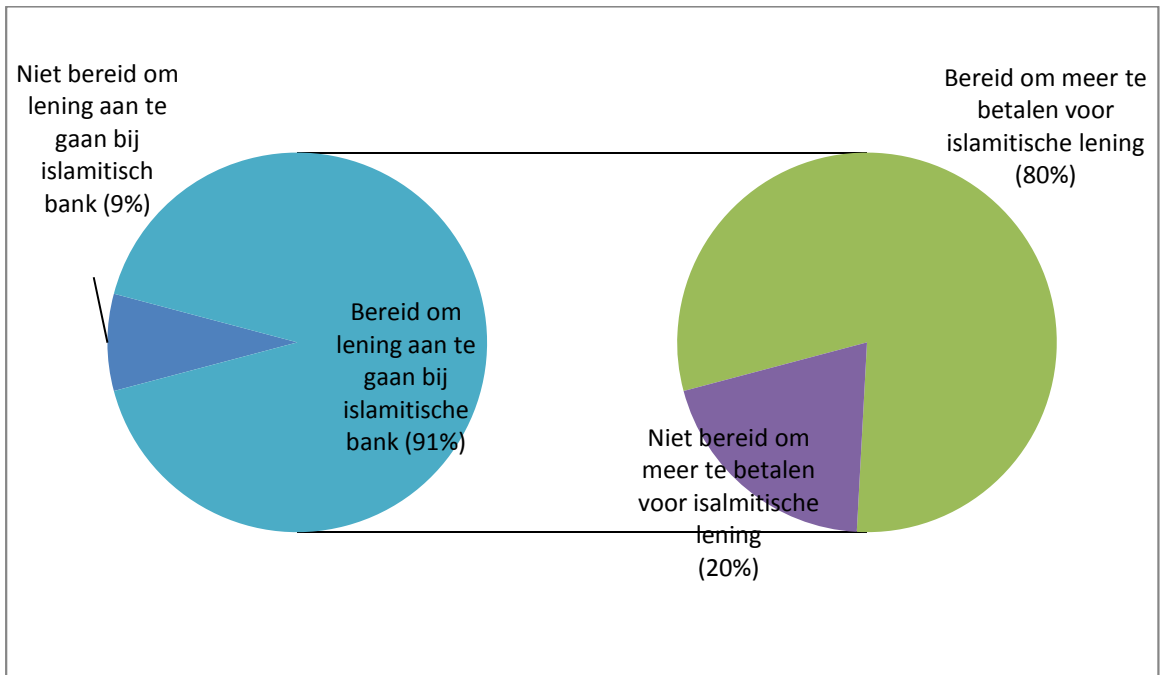
Op de vraag of interest in strijd is met de Islam, zijn 42 islamitische ondernemers van mening dat interest zeker in strijd is met de Islam. Dit komt overeen met 91%, terwijl 9% van de islamitische ondernemers vindt dat dit niet het geval is. Indien de vraag wordt gesteld of men al eens beroep heeft gedaan op een lening met interest, antwoorden 39 islamitische ondernemers ja. Dit komt overeen met 85%. Voor de financiering van de handelsactiviteiten doen ondernemers vaak beroep op externe financiering. Dit doet zich vooral voor wanneer men geen beroep kan doen op interne middelen. Men is dus genoodzaakt om een lening aan te gaan. In België is het niet mogelijk om een lening aan te gaan die voldoet aan de islamitische vereisten, dus hebben de islamitische ondernemers geen andere keuze dan een lening met interest aan te gaan. Deze cijfergegevens worden in de onderstaande figuur weergegeven (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4: Het interest verbod en het aangaan van leningen

Bij de islamitische ondernemers die nog nooit een lening zijn aangegaan, werd er naar de reden hiervoor gepolst. Zeven ondernemers zijn nog nooit een lening aangegaan. Drie van deze zijn geen lening aangegaan omwille van het feit dat dit in strijd is met de Islam, terwijl de resterende drie geen behoefte hadden om een lening aan te gaan. Een reden hiervoor kan zijn dat ze hebben kunnen rekenen op de steun van hun familie en vriendenkring. 42 respondenten (91%) zijn bereid om een lening bij een islamitische bank aan te gaan indien de mogelijkheid hiervoor bestaat in België. 34 (80%) van deze respondenten zijn zelfs bereid om meer te betalen voor een lening bij een islamitische bank. Deze cijfergegevens worden in de onderstaande figuur weergegeven (zie figuur 4.5).

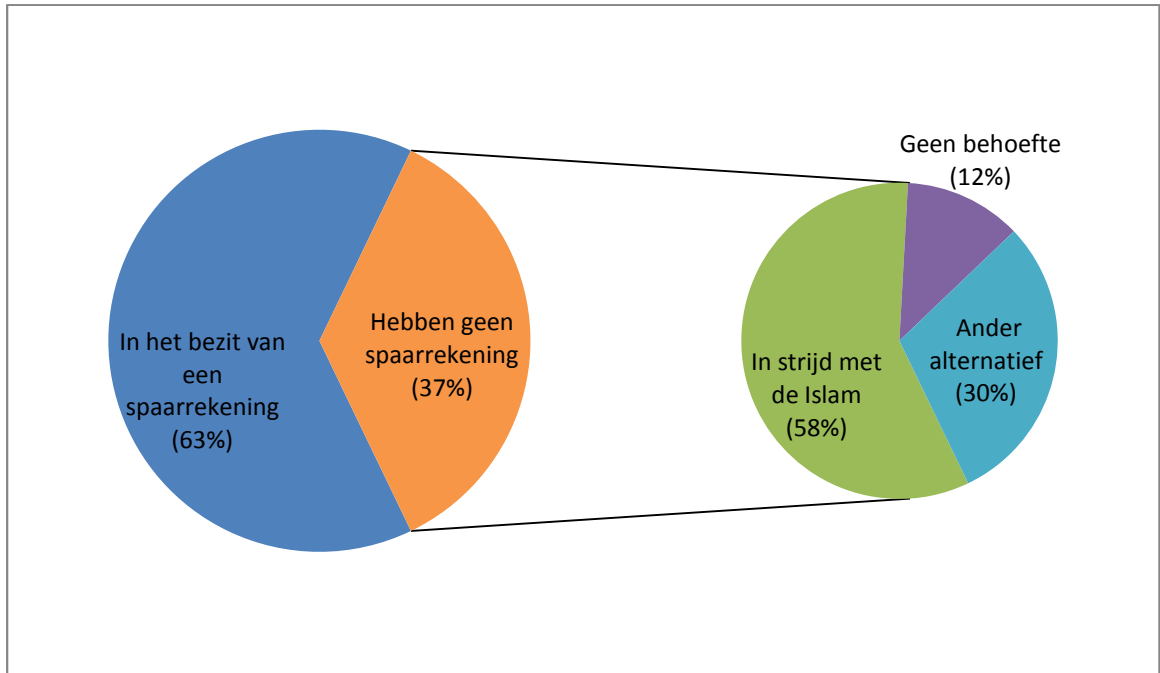
Figuur 4.5: Bereidheid om een duurdere lening aan te gaan

- Sparen

42 respondenten zijn van mening dat interest in strijd is met hun geloof, toch hebben 29 (63%) respondenten een spaarrekening waar men interest op ontvangt. De 17 respondenten (37%) die geen spaarrekening hebben, geven hiervoor verschillende redenen op. Tien respondenten (58%) vinden dat een spaarrekening in strijd is met de Islam, twee respondenten (12%) hebben geen behoefte aan een spaarrekening en 5 respondenten (30%) hebben andere alternatieven, zoals het geld thuis bewaren. Deze cijfergegevens worden in 4.6 weergegeven.

Figuur 4.6: Het bezitten van een spaarrekening

Op de vraag of de islamitische ondernemers zullen overschakelen naar een islamitische bank indien deze wordt opgericht in België, antwoordden 43 respondenten (91%) ja. Dit wil toch wel zeggen dat de islamitische ondernemers vertrouwen hebben in islamitische banken. Want indien er geen vertrouwen zou zijn, zouden de islamitische ondernemers ook geen voorkeur geven aan deze bank.

- De boekhouding van de onderneming

De boekhouding van 41 ondernemingen (89%) wordt opgesteld door een externe boekhouder. Bij de resterende vijf ondernemingen (11%) wordt de boekhouding door de eigenaar zelf opgesteld. Het merendeel van de respondenten hebben een BSO - (18 respondenten, 39%) of TSO - (17 respondenten, 36%) diploma. Er zijn er zelfs die geen middelbaar diploma hebben behaald (5 respondenten, 11%). De resterende zes respondenten (14%) hebben een diploma van het hoger onderwijs, niveau bachelor. Hieruit is het mogelijk te concluderen dat het merendeel van de respondenten geen of beperkte kennis heeft over de boekhouding en dus een externe boekhouder verkiest.

- Het berekenen van de *zakat*

In het literatuurgedeelte van deze eindverhandeling wordt het berekenen van de *zakat* uitgebreid besproken. In de literatuur wordt de studie van Shehata (X) aangehaald. De methode die Shehata (X) voorstelt, is het berekenen van de *zakat* op basis van het werkkapitaal. De respondenten bereken de *zakat* allemaal op dezelfde manier, namelijk op de winst die de onderneming maakt. Zoals ik hierboven vermeld heb, is het opleidingsniveau van de respondenten laag. Hierdoor kan het zijn dat ze een beperkte kennis over boekhouding hebben, waardoor ze de meest voor de hand liggende methode gebruiken, namelijk de *zakat* berekenen op de winst.

- De MASB
Geen enkele respondent kent de MASB. Dit is ook wel logisch. De kennis over de boekhouding is al beperkt bij de respondenten waardoor het normaal is dat organisaties, die boekhoudstandaarden opstellen, vrij ongekend zijn.

De islamitische ondernemers hebben geen kennis over boekhoudstandaarden, maar indien er de mogelijkheid bestaat om de boekhouding op te stellen volgens de islamitische standaarden verkiezen alle respondenten toch dit. Een reden hiervoor kan zijn dat het geloof voor de meeste moslims een houvast is. Ze willen leven volgens de regels in de Islam. Er wordt geprobeerd om rekening te houden met wat toegelaten is en wat verboden is volgens de Islam. Indien ze de kans krijgen om de boekhouding van hun onderneming volgens de regels van de Islam op te stellen, is dit zeer positief voor de islamitische ondernemers. Ze krijgen dan de kans om hun werk en hun geloof te combineren.

Er kan dus gezegd worden dat de islamitische ondernemers in België toch kennis hebben over islamitisch bankieren. Een groot aantal hebben al eens gehoord over islamitisch bankieren en ze weten ook welke financiële instrumenten de islamitische banken aanbieden. Op verschillende manieren wordt de maatschappij op de hoogte gebracht over islamitisch bankieren. Zo worden er seminaries georganiseerd, ook wordt er in de media meer aandacht besteed aan islamitisch bankieren. Ook kan er uit het onderzoek geconcludeerd worden dat er vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers vraag is naar een islamitische bank. Een groot aantal van de respondenten zijn bereid om over te schakelen naar een islamitische bank indien dit mogelijk is.

De kennis over de boekhouding is vrij beperkt bij de respondenten. Er kan dus gezegd worden dat de respondenten niet echt kennis hebben over het islamitische boekhoudmodel. Er blijkt ook uit het onderzoek dat indien er de mogelijkheid bestaat om de boekhouding volgens islamitische vereisten op te stellen, dit zeker toegepast zal worden door de islamitische ondernemers.

Hoofdstuk 5: Conclusie

In het laatste hoofdstuk van deze eindverhandeling worden er conclusies en aanbevelingen geformuleerd in verband met de aspecten die behandeld zijn.

In de laatste decennia is er een opmars van islamitische banken in de islamitische landen. Steeds meer islamitische landen gaan handelen volgens de wetten van de Islam, namelijk de *sharia* en richten islamitische banken op. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van een financieringsmodel dat in overeenstemming is met de islamitische wetten.

In het verdere verloop van dit hoofdstuk worden de deelvragen apart behandeld om zo tot conclusies te komen.

Deelvraag 1: Hoe zit het islamitische financieringsmodel in elkaar?

Het islamitische financieringsmodel is een model dat wij niet gewoon zijn. Dit model is gebaseerd op de wetten van de Islam en hierdoor is dit model vrij onbekend voor ons. Aan de basis van het islamitische financieringsmodel liggen de ethische principes die uit de islamitische wetten voortvloeien. Deze ethische principes moeten in acht genomen worden door de islamitische banken wanneer zij hun activiteiten uitvoeren. Het interestverbod is toch één van de belangrijkste ethische principes. Het is dus verboden voor de islamitische banken om intresten aan te rekenen. Dit klinkt raar in de oren, want wij zijn het gewoon dat de banken werken met interesten en hieruit hun winsten halen. Als wij naar de financiële instrumenten van het islamitische financieringsmodel kijken, zien wij dat de islamitische banken ook winsten genereren. Deze winsten worden gecreëerd door het aanrekenen van kosten. Dit is bijvoorbeeld te bemerken bij het *murabaha* contract. Bij *murabaha* contracten rekent de bank een mark up aan, die als een kost wordt beschouwd. Het grote verschil tussen de conventionele en islamitische banken is dat de islamitische banken worden opgericht vanuit een religieus standpunt.

In het Verenigd Koninkrijk is er reeds een islamitische bank opgericht. Maar dit is niet van een leien dakje gegaan. Er waren toch verschillende knelpunten die tot problemen hebben geleid bij de oprichting van deze islamitische bank. Het vergt veel tijd en inspanningen om deze problemen uit de weg te ruimen, zodat er een islamitische bank opgericht kan worden. Al bij al is het niet makkelijk om een islamitische bank op te richten. Dit doet de vraag rijzen of er nog een ander land in Europa een islamitische bank zal oprichten.

Deelvraag 2: Hoe wordt de financiële rapportering gedaan in islamitische instellingen? Zijn er bepaalde regels en standaarden voor de financiële rapportering?

Indien wij een vergelijking maken tussen het conventionele en islamitische boekhoudmodel zijn er verschillen op te merken tussen deze twee modellen. Deze verschillen komen voornamelijk tot stand doordat het islamitische model de Islam en de islamitische wetten als basis neemt. Het doel van de financiële rapportering wordt ook omschreven vanuit een religieus standpunt. Er zijn een beperkt aantal onderzoeken verricht over het islamitische boekhoudmodel. Slechts enkele auteurs hebben reeds een onderzoek verricht over het islamitische boekhoudmodel. Tag El-Din (2004) bijvoorbeeld geeft in zijn onderzoek een algemene weergave van de financiële staten van een islamitische instelling weer. Natuurlijk worden de islamitische financiële instrumenten opgenomen in deze financiële staten, waardoor de inhoud van de financiële staten verschilt dan bijvoorbeeld de financiële staten volgens de IAS/IFRS standaarden. Er moet ook vermeld worden dat tussen de auteurs, die een onderzoek hebben verricht over het islamitische boekhoudmodel, geen eensgezindheid is. Over de waardering van de activa voor het bepalen van de *zakat* bijvoorbeeld, zijn er meningsverschillen tussen de auteurs over het toepassen van de huidige marktwaarde of de historische kostprijs. Er moet dus hierover nog veel onderzoek verricht worden, want het staat nog in zijn kinderschoenen.

De Malaysian Accounting Standards Board (MASB) is een instelling die accounting standaarden ontwikkelt, rekening houdend met de islamitische vereisten. Indien we de standaarden van de MASB raadplegen, merken wij op dat deze standaarden in overeenstemming zijn met de IAS/IFRS standaarden. Enkel voor aspecten die specifiek voorkomen in het islamitische financieringsmodel, formuleert de MASB *technical releases*. Zoals technical release *i-1* (accounting for *zakat*). De MASB heeft veel inspanningen geleverd om zijn standaarden in overeenstemming te brengen met de IAS/IFRS standaarden.

De MASB ontwikkelt dus niet alleen standaarden die voldoen aan de islamitische vereisten, maar ook standaarden die in overeenstemming zijn met de internationale standaarden. Dit is ook wel noodzakelijk indien men wil handelen op de internationale markt. Dit zal leiden tot meer transparantie en zal ook het vergelijken van de jaarrekeningen vergemakkelijken.

Deelvraag 3: Welk beeld hebben de Belgische islamitische ondernemers over het islamitische financieringsmodel en het islamitische boekhoudmodel?

Uit het onderzoek dat gevoerd is, blijkt dat de islamitische ondernemers kennis hebben over islamitisch bankieren. Zo heeft het merendeel van de islamitische ondernemers kennis over de soort contracten en diensten die islamitische banken aanbieden. Daarnaast zijn de ondernemers ook op de hoogte van de islamitische bank die in het Verenigd Koninkrijk is opgericht. Islamitisch bankieren kent een opmars sinds de laatste decennia in Europa. Het is nog recent, maar er blijkt dat de islamitische gemeenschap toch op de hoogte is van islamitisch bankieren. Om de gemeenschap op de hoogte te brengen worden er verschillende seminaries georganiseerd. Daarnaast wordt er in de media ook aandacht besteed aan islamitisch bankieren en wordt er ook meer gesproken over islamitisch bankieren.

Uit het onderzoek blijkt ook dat het merendeel van de islamitische ondernemers bereid zijn leningen aan te gaan bij een islamitische bank. De islamitische ondernemers zijn zelfs bereid meer te betalen voor een lening bij een islamitische bank. Daarnaast zijn een groot deel van de islamitische ondernemers bereid om over te schakelen naar een islamitische bank indien er in België de mogelijkheid bestaat. Dit wijst er ook op dat er vanuit het standpunt van de islamitische ondernemers vraag is naar een islamitische bank. Uit het onderzoek blijkt dat de islamitische ondernemers toch een idee hebben wat islamitisch bankieren is.

Uit de enquêtes blijkt dat de islamitische ondernemers zelf een beperkte kennis hebben over de boekhouding van hun onderneming. Ik vermoed wel dat zij een algemeen beeld hebben over de cijfers van de onderneming, maar een grondige kennis ontbreekt er. Het merendeel van de islamitische ondernemers laat de boekhouding van hun onderneming opstellen door een externe boekhouder, waardoor de ondernemers ook geen ervaring verkrijgen op vlak van boekhouding. Daarnaast is het opleidingsniveau van de respondenten ook laag. Er kan gezegd worden dat de islamitische ondernemers niet echt een idee hebben over het islamitische boekhoudmodel. Over het islamitische boekhoudmodel is er niet veel onderzoek verricht. Daarnaast worden er ook geen initiatieven genomen om dit model bekend te maken bij de islamitische ondernemers zoals het geval is bij islamitisch bankieren. Wel blijkt er uit het onderzoek dat indien de ondernemers de mogelijkheid hebben om de boekhouding volgens islamitische vereisten op te stellen, dit zeker willen toepassen.

Om het islamitische boekhoudmodel bekend te maken onder de islamitische ondernemers, zou men tijdens de seminaries over islamitisch bankieren ook de boekhouding vanuit een islamitisch standpunt kunnen behandelen. Ten eerste kunnen de verzen uit de Koran aangehaald worden in verband met het opstellen van een boekhouding. Daarnaast kan er een vergelijking gemaakt worden tussen het conventionele en islamitische boekhoudmodel. Tijdens de seminaries kan er ook gesproken worden over MASB. Hierover kan men een algemene uitleg geven, namelijk dat deze instelling zowel standaarden ontwikkelt die in overeenstemming zijn met internationale standaarden als *technical releases* gebaseerd op islamitische vereisten.

Lijst van geraadpleegde werken

Al-Sultan, S. M. & El-Badawi M. H.(1992). Net working capital versus net owner'd equity approaches to computing zakatable amount: a conceptual comparison and application. *The American journal of Islamic Social Science*, 9(1), 69-84.

Bakker, B. (2007). Islamitisch boekhouden bestaat niet. *De Accountant*, juli/augustus, 20-23.

De Standaard (2011). Kleine lettertjes zijn verboden in de islam. Opgevraagd op 17 oktober 2012, via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=773H45FK>

Financial Services Authority (2007). Islamic Finance in the UK: regulation and challenges. Opgevraagd op 13 oktober 2012, via http://www.fsa.gov.uk/pubs/other/islamic_finance.pdf.

Gafuur, A. (1195). *Intrest – free commercial banking*. Apptec Publications.

Haniffa, R., Hudaib, M., & Mirza, A. M. (2002). Accounting policy choice within the shari'ah islami'iah framework. *University of Exeter, King Fahd University of Pterolieum & Minerals, Queensland University of Technology*, 02(04).

Imam, P. (2010). Islamic banking: how it has spread. *International Monetary Fund* .Opgevraagd op 13 oktober 2012, via <http://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2010/03/Islamic-Banking-How-Has-it-Spread-.pdf>.

Iskandar, T.M., Yang, D. C., Saleh, N.M. & Gregson, T. (2003). A broad analysis of United States Generally Accepted Accounting Principles and the Malaysian Accounting Standards Board approved accounting standards. *International journal of Business*, (1), 87-100.

Karbhari, Y., Nasar, K., Shahin, Z. (2004). Problems and challenges facing the islamic banking system in the west: the case of the UK. *Thunderbird International Business Review*, 46 (5), 521-543.

Maliah, S. (2003). The infuence of riba and zakat on islamic accounting. *Indonesian Management and Accounting Review*, 2(2), 149-167.

Mareyah, M. M. en Pandey, D. (2010). Are islamic banks better immunized than conventional banks in the current economic situation. *The Britisch University in Dubai*. Opgevraagd via http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CFYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fgcbe.us%2F10th_GCBE%2Fdata%2FMareyah%2520Mohammad%2520Ahmad%2C%2520Dayanand%2520Pandey.doc&ei=Y93HT4f6J9CdOpOr8esO&usg=AFQjCNEQkJpI6dYxDRmeBY94CKUbdYKttQ.

MASB (2006). Technical release *i-1*. Opgevraagd op 7 april 2012, via http://www.masb.org.my/index.php?option=com_content&view=article&id=166%3Atri-1-pg1&catid=10%3Atechnical-releases&Itemid=25

MASB (2006). Technical release *i-2*. Opgevraagd op 7 april 2012, via http://www.masb.org.my/index.php?option=com_content&view=article&id=173%3Atri-2-pg1&catid=10%3Atechnical-releases&Itemid=25

MASB (2009). Technical release *i-3*. Opgevraagd op 7 april 2012, via http://www.masb.org.my/images/stories/New_FRS/TRi-3_15Sept09.pdf

MASB (2010). Technical release *i-4*. Opgevraagd op 7 april 2012, via http://www.masb.org.my/images/stories/files/tri41_15jul10.pdf

Masood, A., & Tahir, M. (2008). Towards a theory of islamic Financial reporting. *The Boston Consulting Group & GIFT Business School*. Opgevraagd op 20 maart, via http://www.afaanz.org/openconf/2008/modules/request.php?module=oc_proceedings&action=view.php&a=Accept+as+Forum&id=582.

Mirakhor, A. (1999). Progress and challenges of islamic banking. *Review of Islamic Economics*, 4(2), 1-11.

Mirza, M., & Baydoun, N. (1999). Do Islamic societies need their own accounting and reporting standards. *Journal of Academy of business Administration*, 4(4), 39-45.

Mirza, M., & Baydoun, N. (1999). Accounting policy choice in an interest - free environment. *Queensland University of Technology & Dubai Business School*, working paper no. 1999-014

Napier, C. (2007). Other cultures, other accountings? Islamic accounting from past to present. *University of London*. Opgevraagd op 20 maart, via http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CFoQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.afaanz.org%2Fopenconf%2F2008%2Fmodules%2Frequest.php%3Fmodule%3Doc_proceedings%26action%3Dview.php%26a%3DAccept%2Bas%2BPaper%26id%3D397&ei=UuTHT8yJNY-M-wbDuKD6Dg&usq=AFQjCNElo8y5tZXvXoBNkrkC_pmUnagZ3w.

PWC Alert (2012). Malaysian Financial Reporting Standards: the new IFRS-compliant framework effective 2012. Opgevraagd op 15 april 2012, via http://www.pwc.com/en_MY/my/assets/publications/pwcalert93.pdf.

Razi, M. (2008). Riba in Islam. Opgevraagd op 20 december 2012, via <http://www.kantakji.com/fiqh/Files/Riba/p205.pdf>

Robin, R. Islamitisch bankieren in Vlaanderen. Eindverhandeling. Gent: academiejaar 2008-2009.

Shehata, H. (X). Islamic accounting methodology. *Al-Azhar University*. Opgevraagd op 20 maart, via <http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CGsQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.darelmashora.com%2Fdownload.ashx%3Fdocid%3D711&ei=jN3HT-WKDoTrOfrrlewO&usq=AFQjCNFGV0-InDUygGxuHFHxuoyIE9rETw>.

Siddiqi, M. N. (2002). Comparative advantages of Islamic banking and finance. *Harvard University Forum on Islamic Banking*. Opgevraagd op 13 oktober 2012, via <http://www.siddiqi.com/mns/Advantages.html>.

Sood, S. M. (2006). Setting the accounting standards in Malaysia: the Malaysian accounting standards board (MASB) and the accounting profession. *Lincoln University*. Opgevraagd op 14 april, via http://researcharchive.lincoln.ac.nz/dspace/bitstream/10182/2260/5/sood_mcm.pdf.

Tag El-Din, S. I. (2004). Issues in accounting standards for Islamic financial institutions. *Markfield Institute of Higher Education*. Opgevraagd op 20 maart, via <http://www.kantakji.com/fiqh/Files/Accountancy/v144.pdf>.

Verhoef, B., Azahaf, S., & Bijkerk, W. (2008). Islamitisch financieren en toezicht: een verkennende analyse. *DNB Occasional Studies*, 6(3), 3-18.

White, L. S. (2004). The influence of religion on the globalization of accounting standards. *Trinity Christian College*. Opgevraagd op 20 maart, via <http://up98.org/upload/server1/01/z/igzdi208i7tkuvw281dv.pdf>.

Bijlagen

Bijlage 1: Taken van de MICPA

Bijlage 2: Taken van de MIA

Bijlage 3: Taken van de MASB

Bijlage 4: Taken van de FRF

Bijlage 5: Conceptueel kader voor financiële rapportering

Bijlage 6: MASB approved Accounting Standards for Private Entities

Bijlage 7: Verschillen tussen MASB en IAS standaarden

Bijlage 8: MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities (MFRS)

Bijlage 9: Presentation of the financial statements of IFI

Bijlage 10: Enquête

Bijlage 1: Taken van de MICPA

Het huidige takenpakket van de MICPA bestaat uit de volgende elementen:

1. *To advance the theory and practice of accountancy in all its aspects*
2. *To recruit, educate, train and assess by means of examination or otherwise a body of members skilled in these areas*
3. *To preserve at all times the professional independence of accountants in whatever capacities they may be serving*
4. *To maintain high standards of practice and professional conduct by all its members;*
5. *To do all such things as may advance the profession of accountancy in relation to public practice, industry, commerce, education and the public service*

Bron: Website van de MICPA, <http://www.micpa.com.my/micpanew/index.asp>

Het hedendaagse bestuur van de MICPA is in de handen van een raad die bestaat uit 30 leden die ervaring hebben in de accounting. Naast deze raad zijn er nog 13 comités en verschillende werkgroepen die de taken van de instelling uit voeren.

Bijlage 2: Taken van de MIA

De MIA is vandaag de dag nog steeds actief en belast met de regulering van het accountantberoep. Het volledige takenpakket van de MIA bestaat uit de volgende taken

1. *To determine the qualifications of persons for admission as members*
2. *To provide for the training and education; and by the Institute or any other body, of persons practising or intending to practice the profession of accountancy*
3. *To approve the MIA Qualifying Examination (QE) and to regulate and supervise the conduct of that Examination*
4. *To regulate the practice of the profession of accountancy in Malaysia*
5. *To promote, in manner it thinks fit, the interests of the profession of accountancy in Malaysia*
6. *To render pecuniary or other assistance to members or their dependents as it thinks fit with a view to protecting or promoting the welfare of members*
7. *Generally to do such acts as it thinks fit for the purpose of achieving any of the aforesaid objects*

Bron: Website van de MIA, <http://www.mia.org.my/new/>

Het huidig bestuur van de MIA bestaat uit een raad van 32 leden, 17 comités en het managementteam.

Bijlage 3: Taken van de MASB

Het totaal pakket van de taken van de MASB is terug te vinden op de site van de instelling en deze taken zijn de volgende:

1. *Issue new accounting standards as approved accounting standards and to review, revise or adopt existing accounting standards as approved accounting standards; issue statements of principles for financial reporting*
2. *Sponsor or undertake development of possible accounting standards;*
3. *Conduct public consultation as necessary*
4. *Develop a conceptual framework for the purpose of evaluating proposed accounting standards*
5. *Make such changes to proposed accounting standards as considered necessary;*
6. *Seek the view of the FRF (Financial Reporting Foundation) in relation to new and existing standards, statement of principles, and changes to proposed standards*
7. *Determine scope and application of accounting standards*
8. *To perform such other function as the Minister of Finance may prescribe.*

Bron: Website van de MASB, <http://www.masb.org.my/>

De MASB telt acht bestuursleden die door het ministerie van financiën zijn aangesteld. Deze acht leden zijn de chairman, de accountant-general en de leden die de kennis en ervaring bezitten op vlak van accounting en financiën. De bestuursleden die worden aangesteld door het ministerie hebben een grondige kennis van accounting, economie, recht of finance. Daarnaast moeten minstens vijf van de acht bestuursleden van de MASB ook bestuurslid zijn van de MIA. Naast het aanstellen van deze leden heeft het ministerie van financiën ook drie adviesorganen aan de MASB toegewezen. Deze zijn "the Bank Negara Malaysia", "the Securities Commission" en "the Companies Commission of Malaysia".

De MASB houdt vergaderingen zo vaak als het nodig is om de taken zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. Het is ook mogelijk om personen uit te nodigen om de vergaderingen bij te houden zodat deze inzicht verkrijgen in de werking en activiteiten van de MASB.

Bijlage 4: Taken van de FRF

Het geheel pakket van taken en functies van de FRF is als volgt:

1. *To provide its views to the MASB on any matter which the MASB seeks to undertake or implement with respect to the development and issue of accounting standards and a conceptual framework*
2. *To review the performance of the MASB*
3. *To be responsible for the financing arrangements and operations of the MASB;*
4. *To approve the MASB budget*
5. *To engage or to employ persons and determine the conditions of such appointments as are necessary to assist the FRF and MASB perform their functions under the Act*
6. *To administer the fund established to finance the ongoing operations of FRF and MASB including management of funds not expended on operations during any period*
7. *To maintain proper accounts and prepare an annual statement of accounts of the FRF*
8. *To appoint an auditor for the purpose of auditing the annual statement of accounts;*
9. *To forward the annual statement of accounts and audit report to the Minister of Finance, and report on the activities of the FRF and MASB at the end of each financial year*
10. *To perform such other functions as the Minister of Finance may prescribe*

Bron: Website van de MASB

De FRF telt in totaal 19 bestuursleden die door de Minister van Financiën zijn aangesteld. Zeven van deze bestuursleden zijn ambtenaren die de voornaamste belangengroepen vertegenwoordigen. Deze belangengroepen zijn het ministerie van financiën, Bank Negara Malaysia (de Centrale Bank), the Securities Commission, the Companies Commission of Malaysia, the Bursa Malaysia Berhad (vroeger Kuala Lumpur Stock Exchange genaamd), the Malaysian Institute of Accountants (MIA) en the Malaysian Accounting Standards Board (MASB). De andere twaalf leden vertegenwoordigen verschillende belangengroepen waaronder de voornaamste *principal officers* van de beursgenoteerde ondernemingen, *senior partners* van openbare accounting kantoren en personen die een relevante achtergrond en ervaring hebben. Naast deze bestuursleden heeft de FRF ook nog twee comités, de *executive committee* en de *audit committee*.

Bijlage 5: Conceptueel kader voor de financiële rapportering

1. *Assist the MASB in the development of future accounting standards and the review for adoption of existing standards*
2. *Assist preparers of financial statements in applying MASB approved accounting standards and in dealing topics that have yet to form the subject of a MASB standard*
3. *Assist auditors in forming an opinion as to whether financial statements conform to MASB standards*
4. *Assist users of financial reports in interpreting the information contained in financial statements prepared in conformity with MASB standards*
5. *Provide those who are interested in the work of MASB with information about its approach to the formulation of MASB accounting standards*

Bron: Conceptual Framework for Financial Reporting, 2001, p. 3

Bijlage 6: MASB Approved Accounting Standards for Private Entities

MASB Standaard	Naam van de standaard	Overeenstemmende IAS Standaard
MASB 1	Presentation of Financial Statements	IAS 1
MASB 2	Inventories	IAS 2
MASB 3	Net Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Chances in Accounting Policies	IAS 8
MASB 4	Research and Development Cost	IAS 9, deze standaard is vervangen door IAS 39, die later vervangen is door IFRS 9
MASB 5	Cash Flow Statement	IAS 7
MASB 6	The effects of Changes in Foreign Exchange Rates	IAS 21
MASB 7	Construction Contract	IAS 11
MASB 9	Revenue	IAS 18
MASB 10	Leases	IAS 17
MASB 11	Consolidated Financial Statements and Investments in Subsidiaries	IAS 27
MASB 12	Investment in Associates	IAS 28
MASB 14	Depreciation accounting	IAS 4 (niet meer van toepassing)
MASB 15	Property, Plant & Equipment	IAS 16
MASB 16	Financial Reporting of Interests in Joint Venture	IAS 31, deze standaard is vervangen door IFRS 11 en IFRS 12
MASB 19	Events after the Balance Sheet Date	IAS 10
MASB 20	Provisions, Contingent Liabilities & Contingent	IAS 37
MASB 23	Impairment of Assets	IAS 36
MASB 24	Income Taxes	IAS 12
MASB 27	Borrowing Costs	IAS 23
MASB 28	Discounting Operations	IAS 35
MASB 29	Employee Benefits	IAS 19
MASB 30	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	IAS 26
MASB 31	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	IAS 20
MASB 32	Property Development Activities	Geen
MAS 5	Accounting for Aquaculture	Geen

Bron: Website MASB

Bijlage 7: Verschillen tussen MASB en IAS standaarden

Bijlage 1: Verschillen tussen MASB en IAS standaarden

– MASB 6 – IAS 21

- This MASB Standard permits a limited aspect of hedge accounting to be applied to trading transactions covered by forward exchange contracts, as well as foreign currency liabilities and other financial instruments which are designated as, and which provide an effective hedge of, net investments in foreign entities and foreign equity investments.
- This Standard places extra conditions for the treatment of exchange differences in equity and their off-setting. The Standard also requires further disclosures of items relating to exchange differences included in the income statement. These exchange differences should be identified according to gains or losses realised in the period from currency transactions, and unrealised gains or losses from foreign exchange translations.

Bron: MASB 6

– MASB 11 – IAS 27

- In a parent's separate financial statements, IAS 27 requires that investments in subsidiaries that are included in the consolidated financial statements to be either accounted for using the equity method or carried at cost or revalued amounts. This MASB Standard prescribes only the method of cost or revalued amounts for investments in subsidiaries.
- IAS 27 exempts wholly owned parent or virtually wholly owned parent from the requirement to present consolidated financial statements. This MASB Standard exempts a wholly owned parent from presenting consolidated financial statements only if, a parent itself is a wholly owned subsidiary of another parent incorporated in Malaysia.
- In the case of companies incorporated under the Companies Act 1965, an investee-company shall be deemed as a subsidiary when a more than 50 % ownership criterion is met. This MASB Standard, nevertheless, requires a rebuttal for the investee-company not to be consolidated on grounds of fair presentation when control does not exist.
- In addition, MASB 11 includes additional guidance and treatment for changes in stakes and changes in composition of a group.
- IAS 27 requires investment in subsidiaries excluded from consolidation (see paragraphs 15 and 45), investment that ceases to fall within the definition of subsidiary (see paragraph 32) and investments in subsidiaries that are included

in the consolidated financial statements in the parent's separate financial statements (see paragraph 44) to be accounted for in accordance with IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement. This MASB Standard currently requires those investments to be accounted for in accordance with MASB Approved Accounting Standard IAS 25, Accounting for Investments.

Bron: MASB 11

– MASB 12 – IAS 28

- In an investor's separate financial statements, IAS 28 requires that investments in associates should be either carried at cost or revalued amounts; or accounted for using the equity method; or accounted for as available-for-sale financial assets as described in IAS 39, Financial Instruments: Recognition and Measurement. This MASB Standard prescribes only the method of cost or revalued amounts for investments in associates.

Bron: MASB 12

– MASB 31 – IAS 20

- IAS 20 states that it is usual for an enterprise to assess and account both the non-monetary government grant and asset at fair value, or as an alternative, nominal value is sometimes used. This MASB Standard prescribes that it is usual for an entity to assess the fair value of the non-monetary government grant and to account for both grant and asset at that fair value.
- IAS 20 allows grant relating to assets to be presented in the balance sheet either by setting up the grant as deferred income or by deducting the grant in arriving at the carrying amount of the assets. This MASB Standard requires additional disclosure if grant relating to assets is presented by deducting the grant in arriving at the carrying amount of the assets.
- IAS 20 allows grant relating to income to be presented as a credit in the income statement or alternatively they are deducted in reporting the related expense. This MASB Standard requires additional disclosure and reason why the alternative approach is adopted.
- This MASB Standard uses the word "revocation" of government grant instead of "repayment" of government grant as used in IAS 20. This Standard provides explanation that in circumstances where a grant is revoked by government, such revocation may require an entity to make good the grant by transferring its resources in various forms.

Bron: MASB 31

Bijlage 8: MASB Approved Accounting Standards for Entities Other than Private Entities (MFRS)

MFRS standaard (Overeenkomstige IAS/IFRS standaard)	Naam van de standaard	MFRS standaard (Overeenkomstige IAS/IFRS standaard)	Naam van de standaard
MFRS 1 (IFRS 1)	First-time Adoption of Malaysian Financial Reporting Standards	MFRS 117 (IAS 17)	Leases
MFRS 2 (IFRS 2)	Share based payment	MFRS 118 (IAS 18)	Revenue
MFRS 3 (IFRS 3)	Business Combinations	MFRS 119 (IAS 19)	Employee Benefits
MFRS 4 (IFRS 4)	Insurance Contracts	MFRS 120 (IAS 20)	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance
MFRS 5 (IFRS 5)	Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations	MFRS 121 (IAS 21)	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates
MFRS 6(IFRS 6)	Financial Instruments: Disclosures	MFRS 123 (IAS 23)	Borrowing Costs
MFRS 7 (IFRS 7)	Financial Instruments: Disclosures	MFRS 124 (IAS 24)	Related Party Disclosures
MFRS 8 (IFRS 8)	Operating Segments	MFRS 126 (IAS 26)	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans
MFRS 9 (IFRS 9)	Financial Instruments	MFRS 127 (IAS 27)	Consolidated and Separate Financial Statements
MFRS 10 (IFRS 10)	Consolidated Financial Statements	MFRS 128 (IAS 28)	Investments in Associates
MFRS 11 (IFRS 11)	Joint Arrangements	MFRS 129 (IAS 29)	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies
MFRS 12 (IFRS 12)	Disclosure of Interests in Other Entities	MFRS 131 (IAS 31)	Interests in Joint Ventures
MFRS 13 (IFRS 13)	Fair Value Measurement	MFRS 132 (IAS 32)	Financial Instruments: Presentation
MFRS 101 (IAS 1)	Presentation of Financial Statements	MFRS 133 (IAS 33)	Earnings Per Share

MFRS 102 (IAS 2)	Inventories	MFRS 134 (IAS 34)	Interim Financial Reporting
MFRS 107 (IAS 7)	Statement of Cash Flows	MFRS 136 (IAS 36)	Impairment of Assets
MFRS 108 (IAS 8)	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	MFRS 137 (IAS 37)	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets
MFRS 110 (IAS 10)	Events After the Reporting Period	MFRS 138 (IAS 38)	Intangible Assets
MFRS 111 (IAS 11)	Construction Contracts	MFRS 139 (IAS 39)	Financial Instruments: Recognition and Measurement
MFRS 112 (IAS 12)	Income Taxes	MFRS 140 (IAS 40)	Investment Property
MFRS 116 (IAS 16)	Property, Plant and Equipment	MFRS 141 (IAS 41)	Agriculture

Bron: Website MASB

Bijlage 9: Presentation of Financial Statements of Islamic Financial Institutions

- De activa bestaat uit de volgende elementen
  - *Cash balances (deposits) and short-term funds*
  - *Placements with other financial institutions (money market placement made on the basis of mudharabah principle)*
  - *Receivables*
  - *Property, plant and equipment*
  - *Dealings securities (equity and other capital market instruments acquired for trading purposes) and investment securities (acquired for long-term investment purposes)*
  - *Financing of customers (financing extended to customers based on various Shariah principles)*

Bron: *Technical release i-3*, raadpleegbaar via de site van de MASB

- De schulden zijn de volgende elementen
  - *Deposits from customers (mudharabah and non-mudharabah deposits)*
  - *Deposits and placements of other financial institutions*
  - *Bills payable*
  - *Other liabilities (istisna payables, salam payables, dividend payables, zakat and tax payables)*

Bron: *Technical release i-3*, raadpleegbaar via de site van de MASB

- Het vermogen van de IFI omvat de volgende elementen:

- *Gestort kapitaal*
- *Uitkeerbare en niet -uitkeerbare reserves*

Bron: *Technical release i-3*, raadpleegbaar via de site van de MASB

- Vervolgens is er de resultatenrekening. De opbrengsten bestaan uit de volgende elementen:
  - *Income derived from investment of depositors' funds (all income from investment of general investment deposits, specific investment deposits, and other depositors' fund)*
  - *Income derived from the investment of shareholders' funds (income from financing, trading and investment activities, which comes from dealing and investment securities in and outside Malaysia)*
  - *Income attributable to the shareholders*
  - *Other income*

Bron: *Technical release i-3*, raadpleegbaar via de site van de MASB

- De kosten bestaan uit de volgende elementen:
  - *Allowance for loan and financing (specific and general allowance as well as bad debts recovered and written-off during the financial year)*

- *Expenses directly attributable to the investment of the depositors and shareholders/Islamic banking capital funds*
- *Personnel expenses*
- *Other expenditure (shariah committee members' remuneration, hire of equipment, general administrative expenses and other expenses)*

Bron: *Technical release i-3*, raadpleegbaar via de site van de MASB

Bijlage 10: Enquête

Ik ben studente Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt. Ik zit momenteel in mijn laatste jaar en om deze af te ronden ben ik bezig met het schrijven van mijn eindverhandeling. Het onderwerp van mijn eindverhandeling is islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel. Aan mijn eindverhandeling is ook mijn eigen onderzoek gekoppeld. Het doel van dit onderzoek is te weten te komen welk beeld de islamitische ondernemers in België hebben over islamitisch bankieren en het islamitische boekhoudmodel. Om dit doel te bereiken heb ik een enquête opgesteld, die bestemd is voor islamitische ondernemers in België. Het invullen van de enquête zal tien minuten in beslag nemen. De enquêtes zijn volledig anoniem, dus de verwerking van de gegevens gebeuren ook anoniem.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Indien u nog vragen of opmerkingen heeft in verband met de enquête, kunt u mij altijd bereiken via de onderstaande gegevens.

Raziye Dursun
Master Toegepaste Economische Wetenschappen - Accountancy en Financiering
E-mail: raziye.dursun@student.uhasselt.be
GSM: 0484/218070

1. Heeft u al eens gehoord van islamitisch bankieren?
  - Ja (Ga naar vraag 2)
  - Nee (Ga naar vraag 5)

2. Hoe bent u op de hoogte gekomen van islamitisch bankieren
  - Media
  - Seminaries
  - Zelf onderzoek naar verricht
  - Kennissen hebben me hiervan op de hoogte gebracht
  - Andere:

3. Bent u op de hoogte dat er reeds een islamitische bank bestaat in het Verenigd Koninkrijk?
  - Ja
  - Nee

4. Welke financiële producten en diensten kent u die de islamitische banken aanbieden?
  - Mudaraba
  - Musharaka
  - Murabaha
  - Ijara
  - Ju' ala
  - Bay salam
  - Istisna
  - Takaful
  - Islamitische kredietkaart
  - Islamitische beleggingen
  - Geen enkele

5. Islamitisch bankieren is een systeem waar de bank werkt volgens de wetten en de vereisten van de Islam. Indien er in België een islamitische bank wordt opgericht, zou u dan transacties aangaan met deze bank?
  - Ja
  - Nee

6. In de Islam is het verboden om met interest te werken. Dit is ook één van de principes die islamitische banken toepassen. Vindt u dat interest in strijd is met de Islam?
  - Ja
  - Nee

7. Heeft u ooit voor een lening met interest gekozen?
  - Ja (Ga naar vraag 11)
  - Nee (Ga naar vraag 8)

8. Wat was de reden hiervoor
- Dit is in strijd met mijn geloof
  - Ik heb er tot nu toe nog geen behoefte aan gehad
  - Ik heb andere alternatieven
  - Andere:
9. Bent u bereid een lening aan te gaan bij een islamitische bank?
- Ja
  - Nee
10. Bent u bereid om meer te betalen voor een lening bij een islamitische bank?
- Ja
  - Nee
11. Bent u in het bezit van een spaarrekening?
- Ja (Ga naar vraag 13)
  - Nee (Ga naar vraag 12)
12. Wat is de reden hiervoor?
- De interest verbonden aan de spaarrekening is in strijd met mijn geloof
  - Ik heb hier geen behoefte aan
  - Ik heb andere alternatieven (alleen zichtrekening gebruiken, geld thuis bewaren om te sparen, ...)
  - Andere:
13. Indien er een islamitische bank opgericht zou worden, zou u dan overschakelen naar deze bank?
- Ja
  - Nee
14. Door wie wordt de boekhouder van uw onderneming opgesteld?
- Externe boekhouder
  - Eigenaar van de onderneming
  - Andere:
15. Het *zakat* percentage bedraagt 2.5%. Op welk gegeven berekent u dit percentage?
- De opbrengsten
  - De winst
  - Vlottende activa (= voorraden (grondstoffen en gereed product), debiteuren (klant die nog moet betalen) en liquide middelen (bank en kas)) minus de korte termijn schulden
16. Stel het is mogelijk om de *zakat* op te nemen in de boekhouding als een aparte post (bijvoorbeeld als een kost). Zou u het bedrag van de *zakat* dan opnemen in de boekhouding van uw onderneming?
- Ja
  - Nee

17. Welk is het hoogste diploma dat u heeft behaald?

- Geen middelbaar diploma
- Beroepsonderwijs (BSO)
- Technisch onderwijs (TSO)
- Algemeen onderwijs
- Hoger onderwijs, niveau Bachelor
- Hoger onderwijs, niveau Master
- Doctoraat

Van harte bedankt voor uw medewerking!

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Het boekhoudsysteem vanuit islamitisch standpunt

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-accountancy en financiering**

Jaar: **2012**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Dursun, Raziye

Datum: **13/09/2012**